

Mladika

5

Kaj
KO: Kaj
bom gladk
n v soli.
KO: Blagor
mam.
KO: Lepa K
s dobil dy
Je prev
Tudi

Na splošno je mogoče
reči, da se mor
učiti se mor
nejši da ima
rako lep si c
je

Prav to bi meni
dan srečen si ti! Res te zavidakako
sleder pred božim
opišoj, gledanju
si, ki imate slab uspeh.

Človek
imi zmožn
njegovo de
zakonci
posame
ničnimi
ovoljn
te z
v
pa d

NACIN?
urejevanje i
vijah gre n.
izsananost odk.
bolezni, uporabi b
novi, pa d
stev n sa

KO: Ko
ker n
Igra. S-
sko. S-
an fran-
im fran-
KO: Ko
ECKO: E
bi bi ve
ma ni
se uč
Kaspi

VSEBINA

Jože Peterlin: Stoletnica prvega slovenskega romana	81
Jože Peterlin: Jurčičeva pot v veliki svet	82
Franc Jeza: Zlomljena os (novela)	83
Ludvik Wolker: Bodi vesel!	83
I. S.: Zakaj ne govorimo po naše?	85
Lev Detela: Ali je slovenska inteligenca odpovedala?	86
M. M.: Slovensna maša v materinem jeziku	87
Marinka Pertot: Razbitost (pesem)	88
Stanko Janežič: Jubilejni prerod	89
Rudolf Klinec: O domoljubju	90
Maks Šah: Zgodovina slovenskega šolstva	92
Lojze Škerl: Kaj pravite vi?	93
Ferdinand Ferluga: Drugo leto šolskih oddaj	95
Razgovor z mladino o mladini	98
Saša Rudolf: De Martino	98
Lev Detela: Osebnost in povprečje	98
Marinka Pertot: Hrast na polju (pesem)	99
Tine Debeljak: Ob 40-letnici smrti Srečka Kosovela	99

Uredil

JOŽE PETERLIN

Zunanja oprema
Klavdij Palčič

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Franc Mljač, Sergej Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Lojze Škerl, Drago Štoka, Češčet Marija in Silvan Kerševan

Odgovorni urednik:

Dr. Lojze Škerl

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Pod-uredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

NOVA ŽUPNIJA NA OPCINAH

Pišem Mladiki, ker bivata urednik in odgovorni urednik na Opčinah. Zato bosta gotovo kaj vedela. Opčine so sedaj velike, saj štejejo skoraj deset tisoč prebivalcev. Včasih so bile mala vasica polna zavernih Slovencev. Se sedaj so Slovenci na Opčinah, res dobri in zavdni Slovenci. V teku let je prišlo na Opčine veliko Italijanov, ki so sedaj v večini. Med njimi so v velikem številu razni državni uslužbenci in begunci iz Istre, katerih število se je pa v zadnjem času zmanjšalo, ker so jih preselili ali v Trst ali pa na Prosek.

Zelo zanimivo bi bilo vedeti, kakšne posledice je imel ta razvoj na slovenski življenjski, predvsem glede uporabe slovenske govornice in pošiljanja otrok v slovenske šole ter glede poskusov mladih družin, da ne zaostanejo za italijansko buržuazijo in se tako odtujijo slovenskemu življenju.

Na Opčinah je župna cerkev svetega Jerneja. Vsako nedeljo in praznik sta v župni cerkvi dve sveti maši v italijanskem jeziku, tri pa v slovenskem. Poleg župne cerkve je še cerkev posvečena »Kraljici sveta« na ulici Carsia, ki je po prihodu istrskih beguncev na Opčine zadočila precejšnjo važnost, čeprav ni bila zgrajena z namenom, da postane versko središče prav zanje. Pri tej cerkvi je sedaj mladinsko središče, deluje še kar dobro organizirana Katoliška akcija, za cerkvijo je pa velik prostor, ki lahko postane privlačno športno igrišče. V tej cerkvi je vsa služba božja v italijanskem jeziku, ki večkrat privlačuje tudi naše ljudi.

Pred meseci so imeli, če se ne motim, pri tej novi cerkvi, javne razgovore o ustanovitvi nove župnije, ki naj bi imela svoj sedež v ulici Carsia. Tako bi bile na Opčinah dve župniji: ta nova s pretežno italijanskim prebivalstvom. Načrt je naletel na razne težave. A zdi se, da so v teku priprave, da se ta načrt izvede. In verjetno se bo tudi izvedel.

In tu pride na dan moje vprašanje: Ali so bili pri župni cerkvi za slovenske vernike tudi razgovori o nameravani ustanovitvi nove župnije in posledicah, ki bi jih ta ustanovitev imela za ves slovenski življenjski? Ali se pričakuje, da bo kar prišel ukaz od zgoraj in bo potem rečeno: tako so pač odločili in je treba ubogati? Ali bo služba božja v italijanskem jeziku še naprej v obeh cerkvah? Kako bo poskrbljeno za Slovence v novi župniji? Ali bo ena župnija veljala za slovensko in

druga za italijansko? Nekam čudno bi se to slišalo!

Zdi se mi, da so to zadeve, ki bi morale zanimati širše občinstvo, kateremu bi bilo treba razložiti, da je ustanovitev nove župnije potrebna in kako bo za naprej urejeno in izboljšano dušnopastirsko delo za Slovence. Če gledamo na obseg Opčin, je ustanovitev nove župnije potrebna. Vprašanje je pa, če so dani vsi drugi pogoji.

Kako je s to zadevo?

Priseljen Openc

Najprej se nam zdi čudno, kako, da slovenskih vernikov nihče ni ničesar vprašal in se z njimi pogovoril. Saj to je vendar velika stvar, velika sprememba. Vemo samo to, da so družinski poglavarji, ki bi morali po neki meji, o kateri so baje že nekeje govorili, napisali prošnjo in jo s podpisi poslali na merodajno mesto, naj slovenskih vernikov ne postavijo pred izvršeno dejstvo. Naj jim ne vzamejo tistega, kar so imeli že pred koncilom. Vendar za zdaj še ne moremo dati nobenega odgovora.

Gotovo pa je to zadeva, za katero se moramo zanimati. Zelo bi želeli, da bi se reševala v soglasju in z vednostjo vernikov.

NASI PISATELJI

V kulturni oddaji ljubljanskega radija z dne 14. maja 1966 ob 18.45 sem med drugim slišal o nekem srbskem ali hrvaškem pisatelju Soljanu, da prištevamo lahko njegova dela med vrhunske dosežke v »naši« literaturi. Poleg slovenskih, so torej postali naši še srbski in hrvaški pisatelji. Po tej logiki so za nas, ki živimo v Italiji, naši tudi italijanski pisatelji. Koroški Slovenci pa lahko prištevajo med svoje tudi avstrijske pisatelje. Seveda se potem čudimo, če se od časa do časa kdo spozabi in začne pisati v italijanščini ali v nemščini. Po neki logiki pač to gre. Se vam ne zdi?

S. V.

Vsiljivost centralizma je na tolikih področjih v Sloveniji naravnost ogabna. Nikdar ni bilo take srbi-zacije, tudi ne v tako imenovani »monarhofašistični diktaturi« — kot označujejo slovenski šolski učbeniki nekatera obdobja slovenske in jugoslovsanske preteklosti. Slovenci za mejski pač ne moremo dobiti na tak način kake vzpodbude za bratsko sožitje. Ostati moramo čuvarji svoje narodne individualnosti in kulturnosti sami.

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 200 din, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

JOŽE PETERLIN

STOLETNICA PRVEGA SLOVENSKEGA ROMANA

*Dr. F. Kolednik in »Deseti brat« —
pranečak Josipa Jurčiča — Ciril Jurčič*

Letos je sto let, kar je napisal Josip Jurčič »Desetega brata«, prvi slovenski roman. Ta jubilej je za prosvetljeno in kulturno rast slovenskega ljudstva zelo pomemben. Če je dosegel v novejšem času slovenski pisatelj vse bolj evropsko raven, gotovo tudi drži, da je moral rasti iz Jurčičeve tradicije. In če slovenski bravec lahko sega po najmodernejši književnosti, to lahko stori zato, ker je postopoma zorel od prve Ciglarjeve povesti, do predstav Linhartovega Matička in Županove Micke in ob prebiranju Jurčičevih povesti in njegovega romana.

Nad sto let je prihajala v slovenske domove knjiga. V najbolj oddaljene vasi, daleč od mest je prihajala. Slovensko ljudstvo je zorelo ob Jurčičevih povestih in se je ob njih dvignilo do prosvetljene stopnje, za katero nas zavidajo veliki narodi: da namreč ni med Slovenci niti enega odstotka nepismenih ljudi. To je kulturna raven naroda, ki je daleč nad drugimi.

Povesti, ki se včasih zde nezavednim in domišljavim čitateljem preveč »kmečke« in »provincialne«, si utirajo pot v veliki svet v prevodih. Šele te dni smo dobili v Trst prevod »Desetega brata« v nemščini, ki ga je oskrbel dr. Ferdinand Kolednik. »Der zehnte Bruder«, s podobo »desetega brata« na lepo opremljeni zajetni knjigi. S tem je tudi to Jurčičevo delo uvrščeno v literaturo milijonskega naroda bravcev.

Sto let stari »Deseti brat« ni zastaral. Še vedno je živa in zanimiva zgodba o Martinu Spaku, o Lovretu Kvasu in grajski Manici, še vedno se lahko nasmejemo veselemu pripovedovanju Krjavlja.

Mislim, da bo morala najti prav Mohorjeva družba spet pot do slovenskih domov v današnjem času, ko se je naš človek odtujil branju. Treba bo najti tisti zanimivi način in tisto književnost, ki bo znova bravca priklenila na slovensko besedo, tako kot ga je pred sto leti, ko ga je obenem morala naučiti branja. Tudi naša revija bo vedno bolj morala iskati to pot.

Kot na nekaj daljnega, a vendar jubilejnega in nepogrešljivega pa se ob stoletnici vračamo k našemu prvemu romanu. Gotovo ga bo kaka slovenska založba ponovno izdala prav za ta jubilej. RAI — tržaška postaja v slovenščini — pa je ob tej stoletnici uvrstila v spored roman v dramatizirani obliki. S tem je ponovno postaja pokazala smisel in občutljivost za slovenske kulturno pomembne dogodke, kar bo gotovo slovenska javnost sprejela z največjo simpatijo. Razen tega je poverila izvedbo dijakom slovenskih višjih šol v Trstu, kar daje oddajam spet poseben poudarek. Lepo število mladih ljudi iz mnogih domov bo oblikovalo Jurčičeve junake in se s tem vživljalo v plemenito misel in vedri optimizem, ki veje iz romana.

Kot so nekoč iskali knjigo, da je romala od doma do doma, tako odprite zdaj svoje radijske sprejemnike v vseh družinah in prisluhnite besedi in zgodbi slovenskega klasika.

JURČIČEVA POT V VELIKI SVET

Tretjega maja je preteklo 85 let, kar je zaradi jetike umrl Josip Jurčič, komaj 37 let star. Njegov grob ni najbolj urejen, njegovo preprosto rojstno hišo bodo šele zdaj odkupili in jo spremenili v muzej: dijaki v Stični (tam je pač najbližja nižja srednja šola) so pričeli prav ob stoletnici »Desetega brata« pobirati Jurčičev dinar za ta odkup.

Jurčičeve povesti beremo, a ob njih tudi končamo. A pot v veliki svet mu je odprl dr. Ferdinand Kolednik. Zanimivo bi bilo vedeti, kako in kdaj ga je Jurčičevo delo tako pritegnilo. Najprej je prevedel »Jurija Kozjaka«. Menda ga je prevedel najprej v francoščino. Knjiga je vzbudila veliko zanimanja in dr. Kolednik se ni tu ustavil. Oskrbel je še druge prevode in potem nove prevode v nove jezike. Danes je prevedena ta povest v 46 jezikov in je izšla v knjižni obliki v 16. jezikih. Tudi v italijanščini.

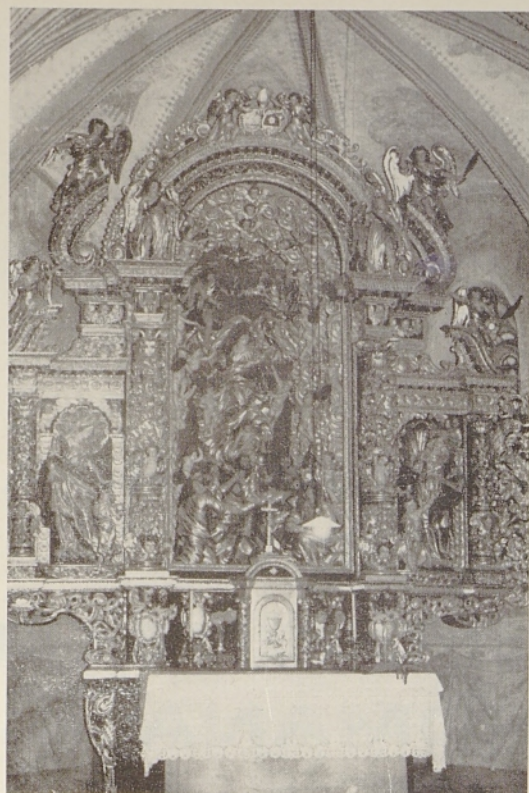
Grad Kozjak po Valvazorju

Nihče ni Jurčiču odprl vrat v svet tako na široko kot dr. Kolednik. Izreden prevajavec dar za jezike in njegova izredna organizatorična iznajdljivost, njegovo nenehno delo in njegova nenehna potovanja so kot potovanja »desetega brata«... A s tem seznanja veliki svet z literaturo svojega naroda. Prevedel je tudi druga Jurčičeva dela (omenili smo že prevod »Desetega brata« v nemščino), nekatera dela Franca Finžgarja, na primer roman »Pod svobodnim soncem« in drugo.

Jurčičeva pot v veliki svet je izhrojena. Z njegovim delom se seznanjajo milijoni čitateljev. Ob teh prevodih mislimo na posebno poslanstvo slovenskih izobražencev na Koroškem in na Primorskem, ki znajo eni zelo dobro nemški jezik, tu pa italijanskega, kako bi lahko z iznajdljivostjo, ki bi bila vsaj malce podobna dr. Kolednikovi, seznanjali veliki svet s prevodi najlepših slovenskih novel in velikih tekstov v nemških in italijanskih revijah in založbah.

Primer dr. Kolednika nam kaže, da je to mogoče.

JOŽE PETERLIN

Slavni oltar Matere Božje na Muljavi — v rojstni vasi Josipa Jurčiča

Dr. Ferdinand Kolednik ob Jurčičevem grobu

ZLOMLJENA OS

(NADALJEVANJE)

Vežna vrata so bila še odprta. Na stopnicah ni srečal nikogar. Pozvonil je pri vratih njunega stanovanja, dvakrat dolgo in enkrat kratko, kot je bil dogovorjeno. Navadno je takoj zaslišal vesel hrup prijatelja ali njegove žene, ko sta hitela odpirat. Tokrat pa je ostalo vse tiho. Morda ju ni doma, je pomislil. Toda imela sta služkinjo, ki je morala biti ob tej uri vsekakor doma, pri otrokih, tudi če sta šla onadva kam ven. Če niso aretirali celo Stefana...

Pozvonil je še enkrat. Šele tedaj so se približali vratom.

»Kdo je?« Bil je Vidin glas.

»Jaz sem, Martin,« je rekel.

Za hip je ostalo vse tiho. Nato je rahlo zaškrtal ključ. Vrata pa so se odprla samo za ozko odprtino, v kateri je zagledal nosečo silhueto prijateljve žene v svetlobi, ki je sijala iz stanovanja.

»Moj Bog«, je vzkliknila. »Ti si. Odkod si se vzel?«

Gledala ga je kot prikazen. Tako se mu je zdelo.

»Pravkar sem se vrnil v mesto. Z montiranjem strojev smo končali prej kot sem računal. Bi lahko govoril s Stefanom?«

Videl je, da se obotavlja. Še vedno ni odprla vrat toliko, da bi lahko vstopil.

»Stefan že spi Truden je bil. Prejšnjo noč je malo spal.« je rekla

»Razen tega... ali že veš, kaj se je zgodilo?«

»Da sem imel preiskavo?«

»Tudi zaprli so nekatere. Zaslišali so tudi naju. Z menoj so bili še kavalirski, glede na to, da sem noseča, toda Stefana so gnjavili več ur. Največ zaradi tebe. Stopi noter.«

Umaknila se je od vrat in začutil je spet prijetni vonj in negovano vzdušje njunega stanovanja, ki sta mu tako prijala. Ona je zaprla vrata, toda ostala je pri njih, z roko na kljuki. Videl je, da se boji.

»Kaj so vaju spraševali?« je vprašal.

»Mene samo to, kaj smo govorili ali kaj sta govorila s Stefanom, kadar si bil pri nas na obisku.«

»In Stefana?«

»Ne vem. Ni mi dosti povedal, ko se je vrnil. Bil je zelo potr in molčeč. Rekel je, da ni ničesar izdal, toda morda...« — potišala je glas do šepetanja — »morda so ga prisilili, da je le kaj povedal.«

Po njenem šepetanju, je sklepal, da Stefan ne spi, ampak da mu je naročila, naj ostane v sobi.

»Saj veš, da ni junak, da ni bil nikoli junak,« je nadaljevala potihem. »Pošten je, toda junak ni... Jaz, ki sem njegova žena in ki ga imam rada, ga najbolje poznam... Ne sme se mu nalagati na ramena nekaj, kar je pretežko zanj... Zato moram jaz paziti nanj... Morda ti tega ne moreš razumeti, ti si bolj trd... drugačen...« je dejala skoraj z občudovanjem.

»Kdo ve,« je rekel.

»Če bi bila vedela, da si še prost, bi ti bila poslala kako sporočilo.«

»Bolje, da tega nista storila. Gotovo so me ravno zato pustili toliko časa zunaj, ker so na to računali in so hoteli dobiti dokaze in kako novo sled.«

»Kaj boš zdaj storil, Martin? Se lahko kam skriješ?« je vprašala. Začutil je staro toplino v njenem glasu, videl pa je tudi nervozno premikanje njene roke na kljuki.

»Ne boj se zame,« je rekel. »Zdaj moram iti.«

Ko mu je že odprla vrata, se je spomnil da bi jo poprosil za kako

BODI VESEL!

ZAPISAL PRELAT LUDVIK WOLKER
V TEŽKIH DNEH

KAZI VESEL OBRAZ, kot se spodobi za odrešenega človeka! Če pa si notranje razdražen, stopi, preden greš med ljudi, pred ogledalo, obriši si čelo in se zasmej!

RECI PRIJAZNO BESEDO, to je tako poceni! Toda naše srce je večkrat tako zaprto, da ne spravimo iz sebe prijazne besedice. In vendar je kakor sončni žarek pozdrav »Dobro jutro!« »Lahko noč!« ali »Živio!«

DOBRO MISLI O DRUGIH, saj ne mislijo tako hudo! Le malo je hudobnežev. Imej velike misli in dobrohotno pogledj v »nasprotnikovo« srce, pa se bo jeza razkadila.

NEPRIJETNIH STVARI NE PRIPOVEDUJ DALJE! To je neumna navada. In čemu? Saj je že tako dovolj jeze med velikimi in malimi. Cesar ne povemo drugim, to zanje ni.

POJDI V VISAVE, na gore — v resnici ali v mislih! Prav visoko gor! Od tam se vidijo hiše, vasi, mesta in ljudje tako majhni, slabega pa sploh ne vidiš več.

VEN V PROSTO NARAVO! Tedaj vsa nevolja v srcu »sede« na dno in vse postane čisto in jasno. Kakor ptič v zrak se v srcu dvigne veselje.

POGLEJ V OCI OTROKOM, CVEČICAM IN ZVEZDAM! Ob tem človek pozabi vse grdo in neprijetno, postane vesel in srce se ogreje.

NE SPOTIKAJ SE NAD KAMENČKI! Kako smešno, če se odrasel človek spotakne nad kamenčkom in pade ter kolne! Pojdi veselo preko ali pa ga z ного brcni v stran!

POJ IN PUSTI PETI! Kjer pojo in igrajo, se zbude vsi dobri duhovi, vsi hudobni pa zbeže.

KOPATI SE, v toplem ali mrzlem, oboje je dobro za dobro voljo. Zani-

mivo, da se s kopanjem ne očisti le telo, ampak se umiri tudi duša in postane vesela.

DOBRA PREBAVA! Zares, je že tako: pokvarjen želodec in zaprije sta vzrok nerazpoloženja.

SPANJE! Naspan človek je navadno vesel. Truden človek pa je neprijeten v družbi. Ker ljudje nimajo časa za spanje, se ne morejo več smejati.

PAZI NA RED! Nered prinaša naglico, naglica razburjenje, razburjenje jezo. Zato bodi reden v malem in velikem, pri gumbih in terminih, potem boš miren in dobre volje.

DAROVATI, karkoli, vseeno komu — samo darovati! S tem prevaraš samega sebe. Skopuh ni nikoli vesel. Kdor se je naučil druge obdarovati, bo vedno vesel.

K SPOVEDI! Kar čudno se sliši, kajne? Pa je le res! Kako je človek lahek in vesel, ko pride iz tiste lesene, molčeče hišice! Čisto drugače spet gleda na svet. Seveda pa: ne potem takoj spet... saj me razumete!

PRAZNOVATI. Da, ne zamuditi, prezreti praznikov! To spada k ritmu življenja. Delavniku mora slediti praznik, sicer človek zakrni in postane siten.

LJUBITI? Na to ste gotovo že čakali, saj to bi bil pravi recept za dobro voljo. A tega si ne upam reči tako hitro. Ljubezen prinaša veselje in trpljenje. O ljubezni bi bilo treba napisati posebno poglavje. Eno pa lahko rečem: pravi, pristrčni humor ni nič drugega kakor prava, velika ljubezen.

In končno še nekaj:

VERUJ V BOGA! Praviš: saj verujem. Prijatelj, potem bi moralo biti na svetu veliko več veselja in dobre volje. Zadnji in najbolj veljavni recept je tale: resnično verovati v Boga, verovati, da njegova vsemogočnost in njegova ljubezen živi, tudi zate živi! Edino ta zavest more srce v globini pomiriti in razveseliti.

tableto proti influenci ali proti glavobolu. Toda iz neke nenadne kljubovalnosti je molčal. Ni maral prositi za nič.

»Zbogom, Vida, in pozdravi Stefana. Reci mu, naj se ne boji. Jaz ne bom ničesar izdal, kar smo kdaj govorili.«

»Zbogom, Martin. In veliko sreče! Oprosti, če te nisem povabila noter, toda saj veš, kako je...«

»Vem: Na svidenje!«

»Na svidenje!«

Bogve kdaj, mu je prišlo na misel. Morda nikoli več. Čutil je, da gleda za hip za njim po stopnicah. Nato so se vrata tiho zaprla in ključ je spet zaškrtal.

V ustih je čutil nekaj grenkega, nekaj zelo grenkega. Nekaj podobnega je občutil nekoč prej, ko je nepričakovano prispela brzozavka, da mu je umrla mati.

Začelo je deževati. V prvem hipu mu je to skoraj prijalo, ker mu je hladilo čelo in ker se je počutil v takem vremenu varnejšega. Manj bo padlo v oči, če bo hodil okrog s privihanim ovratnikom plašča.

Deževalo pa je vedno bolj. Bil je prvi dež, ki je prinašal pomlad. V žlebovih je klokotalo. Na ulicah ni bilo skoraj nikogar več. Tu pa tam je počasi vozil skozi dež kak avto in v siju njegovih luči je bilo videti goste, poševne nitke dežja. Njegovi koraki so se izgubljali v šumu dežja na asfaltu.

Včasih je za nekaj hipov postal pod kakim napuščem, toda gnalo ga je naprej. Ni hotel, da bi postal kdo pozoren nanj. Tako je hodil križem kražem po ulicah, ne da bi vedel, kaj naj stori in kam naj se obrne. Čutil je, da ima vedno hujšo mrzlico. Treslo ga je in zobje so mu slišno šklepetali. Stiskal jih je skupaj, da bi ne slišal tega zoprnega zvoka. Bil je truden in izčrpan, saj ni niti kosil niti večerjal. Kosilo mu je preprečil incident z avtomobilom, ker je moral čakati na mehanike, da so odvedli avto, nato pa je izkoristil prvo priložnost, da se je odpeljal naprej.

Toda vse to se mu je zdelo zdaj že čudno daleč, kakor da se je zgodilo nekoč v preteklosti, ko je bil svet še čisto drugačen, ko še ni bilo te sovražne teme okrog njega in tega nevidnega zidu; ko je lahko šel, kamor je hotel, in delal kar je hotel; ko se ga prijatelji še niso bali in ko je lahko v vsem računal na človeško solidarnost. Zdaj pa je kot izobčenec, še huje, kot zver, katere se vse boji in jo vse preganja. Beži pred lovci, pa ne ve, kam naj se skrije.

Z začudenjem je ugotavljal, da je bilo njegovo življenje, kot ga je živel še pred malo urami, vendarle prepolno svobode, čeprav tega ni vedel. V primeri s tisto svobodo, da je šel, kamor je hotel, in govoril, s komerkoli je hotel, in ko so bili vsi razsvetljeni in topli lokali odprti tudi zanj, in ko je imel svojo sobo in svoje knjige in revije in svoje prijatelje, se mu je zazdela tista druga dopolnilna, idealna svoboda, za katero so se gnali, čudno abstraktna in nebitvena. Važno je vendarle samo to, da imaš svoje mesto v življenju in da mu lahko ostaneš zvest; da veš, kam lahko položiš glavo, če si bolan; da lahko obiščeš svoje prijatelje in da te ti lahko mirno sprejmejo, ne da bi te morali tresoč se od strahu odpraviti na pragu ali pa te zatajiti kakor Peter Kristusa.

Gledal je razsvetljena okna hiš skozi gosto kopreno dežja. Zdaj se morda spravljajo ljudje tam notri spat ali pa morda že leže v toplih posteljah in se ljubijo ob tihi glasbi iz nizko privitega radijskega aparata, brez strahu, da se bo ustavil pred hišo avto in da se bo zaslišal pri vratih glas: Odprite, policija!

On pa se potika v dežju po ulicah in se mora pred vsakim mimovozečim avtom skriti v najgostejšo temo ter iskati najbolj tihe ulice. Je vredno trpeti vse to za tisto, kar je ostalo kljub vsemu tveganju še tako daljno in se ne bo morda še desetletja ali stoletja uresničilo?

Drgetajoč od mrzlice in mokrote je hodil venomer naprej in prišel — vedno v veliki razdalji od središča — že na drugo stran mesta. Imel je popolnoma premočene noge in začele so ga boleti. Začutil je žulje. Vedno bolj ga je mikalo, da bi se sam prijavil prvemu policistu, ki ga bo srečal, ali da bi telefoniral iz kake kavarne, naj pridejo ponj, ter jih počakal pri kozarcu vročega čaja z rumom. Prej ali slej jim bo tako padel v roke.

Lahko bi si pa prihranil vse te muke. Morda bi ga vsaj ucoj pustili, da bi legel nekam na suho in na toplo, se prepustil spancu in vsaj za nekaj ur na vse pozabil...

Toda potem mu je prišlo v zavest, da je to hudič, ki ga skuša, kakor je skušal Jezusa. Vztrajati mora, dokler bo le šlo. Ne sme kapitulirati. Vedno je govoril svojim prijateljem: »Ne smemo se dati ustrahovati, ne smemo izgubiti morale, krize so nujne, a so samo mimobežne. Razum in vest dajeta nam prav, naši stvari...«.

Zakaj torej zdaj sam obupujem, je pomislil. Premagati moram to skušnjavo. Se huje bi bilo jutri, ko bi se prebudil v tistem suhem in toplém zaporu.

Samo ko ne bi deževalo, lahko bi zavil kam v park ali na rob mesta in se skr'il v kako grmovje ter poskusil zaspati, kljub mrazu. Pred dežjem pa se ni mogel nikamor zateči. V lokalih je bilo prenevarno. Gotovo so bili že povsod opozorjeni nanj.

Čudno, kako malo ima človek prijateljev, kadar jih potrebuje, mu je prišlo na misel. Kadar mu gre dobro, misli, da jih ima vsepolno. Kadar pa mu gre slabo, ni naenkrat nikogar več, h kateremu bi se lahko zatekel. Vsi se te boje, kot da jim prinašaš kugo, ali še huje. Ko bi imel vsaj brata ali sestro. Toda najbrž bi ga prav tam čakali. To je že star policijski trik...

Kako bi ga zdaj, v tej situaciji sprejelo tisto dekle, če bi vedelo zanj in če bi bila prijateljca, če bi bila fant in dekle? Bi se tudi ona odvrnila od njega? Živo si je predstavljal, kako bi bilo, če bi se sredi noči nenadno pojavil v njeni hiši in jo prosil, naj mu pomaga, naj ga skrije. Kaj bi storila?

Kar naenkrat pa je mislil na nekaj drugega, kakor v blodnji. Predstavljal si je stanovanje, kakor ga imata Štefan in Vida, majhno, lepo in prijetno, toda v njem sta onadva, on in tisto dekle iz stolnice, dekle bujnih temnih las in mehkih kretenj, o kateri ne ve, kako ji je ime. In v stanovanju bi bilo toplo in suho, prijetno bi dišalo po svežem perilu in kremah in po vsem tistem nedoločnem, iz česar je ustvarjen ženski svet, in nekje bi bil odprt radio, iz katerega bi prihajala polglasna glasba. Ona pa bi lahko in veselo hodila sem in tja in prepevala. Včasih bi ga poklicala, ker bi mu želela kaj pokazati, ali kar tako, iz objestnosti, kakor je včasih storila Vida. Včasih bi mu nalašč razmršila frizuro, da bi ga lahko spet počesala, pobrodila z rokami po njegovih laseh in ga za plačilo poljubila, ker je tako potrpežljivo prenašal...

Potem pa se je nenadno spet zavedel, da razmišlja o Nataši in Bezuhovu. Vedno se je čudil, kako je mogla ljubiti ravno Bezuhova. Zdaj pa mu je bilo to naenkrat čisto jasno. Ljubila ga je zato, ker je bil drugačen, kakor drugi, ker je imel ideale in ker je veroval vanje. Morda tega ni vedela, ali pa se ni zavedala, a je to čutila.

A čez nekaj hipov je premišljeval, kaj se je zgodilo z nekim sošolcem iz gimnazije. Morda je padel v vojni. Nikdar po vojni ni več slišal o njem in vse do nočoj se tudi ni spomnil nanj, kakor da ga ni nikoli bilo, četudi sta dve leti sedela v isti klopi...

In spet so se mu vrnilé misli k dekletu v stolnici. Začutil je, kot da je spala v njem, pa se nenadno prebudila, silovito željo po življenju. V hipu ga je prevzelo, kakor da je zagledal življenje nepričakovano v svetlobi močnega žarometa, v kateri so vsi predmeti in vse stvari spremenili svoje obrise in svoj obseg; postali so bolj plastični, globlji in resničnejši. V tem je bilo nekaj osrečujočega, kakor milost, pa tudi nekaj groznega. Kako je sploh mogel pomisliti na to, da bi se vdal v usodo in čakal, blodeč po ulicah, da ga aretirajo? Potem bi bilo vsega konec, tudi sanje, tudi ideali bi ne imeli več smisla, vse bi bilo samo umazan zid okrog njega.

Začutil je, kot še nikoli, da ima njegov boj vendarle svoj veliki smisel. Kako je mogel dvomiti o tem? Zdaj mu je bilo spet čisto jasno, kaj mora napraviti.

Skrbno se je ozrl, nato pa je zavil po najbližji poti ven iz mesta. Gozd ni daleč in sega daleč. Našel bo gostoljubno drevo, ki mu bo dalo zavetje pred dežjem, kakor nekoč v študentovskih časih v planinah. Jutri pa bo že našel pot naprej.

(Novela je bila nagrajena na natečaju RAI)

ZAKAJ NE GOVORIMO PO NAŠE?

V zadnjem času se je med nami bolj kot sicer razpasla neka razvada, da ne govorimo po naše. Kar tako. Pač ne pazimo na to. Samo po sebi in kar nevede začnemo govoriti drugače.

Že večkrat smo rekli in zapisali, kako potrebno je, da poznamo in znamo čim več jezikov. Za pripadnika malega naroda je to potrebno, obenem je pa tudi to njegova velika prednost, saj pripadniki velikih narodov navadno poznajo tako malo tujih jezikov. Poznajo svojega in se jim zdi, da to zadostuje.

Mnogo jezikov tedaj. Toda materin jezik mora ostati vedno naša najljubša in najdražja govorica. Srce nam mora vedno vzdrhteti, ko jo zaslišimo in naj nam zapoje lepo in toplo kot najdražja in najgloblja pesem srca.

Mladi smo o tem govorili v nekem našem krožku. Sklenili smo, da bomo skušali tuje jezike dobro študirati in jih lepo govoriti. Toda med seboj in v družbi s svojimi rojaki pa bomo govorili samo v naši lepi materinščini. Vedno in dosledno. In k temu vabimo tudi mlade sorojake.

Prišel mi je v roke časopis ko-roških Slovencev Tednik - Kronika, ki izhaja v Celovcu. Oko mi je obstalo na članku: Govorimo pa naše. Zdi se, da je aktualen tudi za nas, tu za morjem. Takole piše g.dr., ki ga ne poznam, a vem, da čuti kot jaz:

Prijatelj mi je že marsikaj napisal o svojem potovanju po Svici. Vse razdalje so tam majhne. Kar je pa še bolj zanimivo, je, da živijo ljudje različne narodnosti in različnega jezika v isti državi v lepem miru in spoštovanju drug drugega. Že v Bazlu nam je prodajavec bencina povedal račun v različnih valutah in ga je to presenetilo. Podobno je pozneje videl, da je jezik zelo spoštovana reč in ni nobenega nagovarjanja, da bi zaničeval kak jezik in nobenega nemarnega potujčevanja. Materina govorica slehernega naroda se spoštuje.

Zvezna vlada se posebej trudi, da podpira majhna jezikovna področja in bi na primer rada ohranila in pospeševala jezikovne in kulturne posebnosti kantona Ticino, kjer ljudje govore italijansko. Podobno dela v dolinah kantona Grison, kjer govore retoromanski jezik, deloma pa italijanski. Zvezna vlada daje tudi obilno podporo za ohranitev retoromanskega jezika. To združenje se posebno zanima za šolsko izobrazbo in za otroške vrtnice. Reto-

(Nadaljevanje na 88. strani)

ALI JE SLOVENSKA INTELIGENCA ODPOVEDALA?

Pred kratkim smo v Novem listu brali zanimiv članek: Pomanjkanje resničnih intelektualcev. Pisec se sprašuje, zakaj so pri zamejskih Slovencih resnični izobraženci tako redki. Toda zdi se mi, da je problem še precej akutnejši, zdi se mi, da so resnični izobraženci celo v centralni Sloveniji izredno redki — in še ti so v očitni krizi.

Kaj je povzročilo krizo slovenskega izobraženstva?

Predvsem je treba poudariti, da izvira kriza izobraženstva iz negativnega odnosa totalitarnega režima nasproti resničnemu izobražencu, ki ima — kot pravi pisec zanimivega članka v Novem listu — odločilno besedo pri vseh velikih zgodovinskih preokretih. Izobraženci niso dokončno zadovoljni z družbeno stvarnostjo in si želijo sprememb, preobrazbe, reform. Totalitarni oblastniki, ki jih celo nekateri kristjani v zamejstvu puhloglavo imenujejo družbeno elito, so v bistvu zaprta, klikarsko organizirana grupa, ki se boji vsake resnične reforme, saj bi ta nujno morala ukiniti njihov oblastniški »elitni« položaj. Hitler, ki je bil prežet s svetim besom proti izobražencem, je najjasneje izrazil odnos totalitarnih režimov proti izobražencem. V knjigi »Mein Kampf« (Moj boj) je na strani 527 napisal: »Medtem ko se široko, zdravo ljudstvo instinktivno združuje v ljudsko skupnost, se razpršujejo intelektualci kot kure na kurjem dvorišču. Z njimi ni mogoče delati zgodovine, so neuporabljivi kot nosilni element skupnosti.« Na 18. kongresu sovjetske komunistične partije (1939) je rekel Stalin, da se je po oktobrski revoluciji najvplivnejši in najkvalificiranejši del ruske inteligence postavil na protikomunistično stališče. Kdor pa natančno proučuje n. pr. literarna dela ruske elitne inteligence, lahko kaj jasno ugotovi, da je bila ta v veliki meri prav zato proti omenjenemu komunizmu, ker je bila naprednejša, demokratičnejša, svobodnejša od toge Marxove ideologije. V bistvu ni bila proti vsemu pozitivnemu v komunizmu, pač pa je sovražila klikarsko diktaturo, brutalno samodržništvo »elite delavskega razreda.« Kdor pazljivo prebira n. pr. rusko literaturo prvih dveh desetletij sovjetske oblasti, more ob branju Bjelijevih, Plinjakovih, Babelovih, Zamjatinovih, Mandeljštamovih ali Pasternakovih del ugotoviti napredno kritično miselnost, avantgardistično razgledanost in formalno novodobnost. Isto velja za ustvaritve režiserja Meyerholda in za mnoge druge. Toda kaj se je zgodilo s temi umetniki? Bjeli je srečno umrl leta 1934, torej pred velikimi čistkami, ki bi ga gotovo izbrisale z zemlje. Mandeljštama, Plinjaka, Babela so aretirali kot »nevarne sovražnike ljudstva« kot »japonske špijone,« kot »kontrorevolucionarje,« kot »predstavnike zavesti velike buržoazije.« Pod plaščem nesmiselnih obtožb je »elita delavskega razreda« odvelka te najodličnejše predstavnike ruske literature v koncentracijska taborišča, jih nečloveško ponižala in postopoma pobila. Zamjatin je relativno dobro odnesel tega, za nekatere najodličnejšega ruskega avantgardista, so samo izgnali iz Sovjetske zveze, da je lahko v inozemstvu v bedi in osamljenosti, ker se ni hotel priključiti k emigraciji, umrl. Meyerholda, enega najpomembnejših predstavnikov novega gledališča, je »elita delavskega razreda« samo likvidirala. In to črno statistiko lahko razpne v nedogled in do naših dni: Gumiljov, Bunin, Cvetajeva, Brodski, Sinjavski, Daniel, Tarsis in tako dalje. Ne more se reči, da je za to pobijanje inteligence odgovoren edino Stalin, kot ni bil Hitler edini nosilec zla v Nemčiji. Za to je

kriv celotni totalitarni sistem, celotna »elita delavskega razreda.« Komur ni dovolj vseh teh dokazov, lepo prosim, lahko postrežemo s podatki za Čehoslovaško, Madžarsko ali Jugoslavijo. Celó knjigo lahko napolni »napredna, demokratična dejavnost« pobijanja in zapiranja NAPREDNE INTELIGENCE, ta tako čudovita dejavnost »elite delavskega razreda.«

Na Slovenskem zaradi specifičnih slovenskih razmer »elita delavskega razreda« pravzaprav ni bila tako krvava, zato pa nič manj totalitarna. Na druge, orokavičene načine so znali streti odpor napredne slovenske inteligence. Ukinjanja revij, špioniranja in šikaniranja, zasliševanja na sedežu uprave državne varnosti in na sedežih postaj ljudske milice in podobno so opravila svoje. Neprijetne afere s Kocbekom, Kovačičem ali Pučnikom dovolj nazorno predočijo položaj. Posebno vlogo pa je pri likvidiranju neposlušne inteligence igral denar. Večina inteligence se je zapletla v finančno odvisnost: dobre službe, korupcija, oblastiteljnost so zlomile tisti večinski del precej bojazljive, v primeri z rusko precej konformistične inteligence.

Tu smo pri jedru problema, pri slovenskem KONFORMIZMU. Cankar je dovolj jasno ožigosal naš narod HLAPCEV — v vroči želji, da bi se rodilo nekaj novega, samosvojege. Žal tudi začetni suvereni zanos slovenskega naroda, ki je prišel do izraza zlasti v letih zadnje vojne, ni dolgo trajal: izrodil se je v sivino vsakdanjosti, konformizem, provincialnost, suženjstvo, kruhorstvo.

Le redki posamezniki so v teh razmerah ohranili nekonformizem, naprednost in revolucionarnost. Zato pa so lahko kaj hitro postali žrtve totalitarnega sistema, saj je »elita delavskega razreda« lahko hitro obračunala z njimi, ne da bi to dvignilo kaj dosti prahu. Konformisti so v glavnem potuhnjeno molčali, pridni kruhorci so vtaknili glave kot noji v pesek, le tu in tam je kak literatič bojazljivo zabevska, da je lahko takoj potem ves trepetajoč utihnil v sveti grozi: JOJMENE, KAJ PA BO SEDAJ!

Nekateri nepokorneži so romali v zapore, druge pa so zlomili z izolacijo, z odvzemom služb, stanovanj, s težavami pri poklicnem delu in podobnim. Eden najpomembnejših slovenskih mlajših pisateljev je moral dolga leta stanovati v »socialistični stvarnosti« v napol razpadlem bunkerju pri Ljubljani, in to pozimi in poleti, v dežju in mrazu in v neprijetni nezdravi megli, ki je za Ljubljano tako značilna.

Ni čudno, da je v takih razmerah tudi nekonformistična slovenska inteligenca postala črnogleda. Začela se je spraševati, ali je sploh smiselno biti intelektualec.

Tukaj lahko najdemo odgovor: v sedanjih razmerah, ko nekulturna »elita« mačehovsko skrbi za slovensko kulturo, ko zmanjkuje kulturnim ustanovam in podjetjem najosnovnejših finančnih sredstev, ko se kulturno delo stalno ponižuje in sabotira, je treba reči: Slovenci v sistemu »elite delavskega razreda«, v katerem se naj kulturno delo meri na vatle nekakšne gospodarske produktivnosti, v sistemu »socializma,« kjer je vse le komerc, denar in nasilje, hvala lepa, tam kulture ni več treba, Slovenci intelektualcev več ne rabimo.

Pač pa bodo intelektualci potrebni v boju za humanejšo podobo Slovenije in človeka, tudi v boju za

(Nadaljevanje na 96. strani)

SLOVESNA MAŠA V MATERINEM JEZIKU

M. M.

Po radiu smo že nekajkrat slišali slovensko peto mašo, ki so jo prenašali iz rojanske župne cerkve. Prijetno je bilo slišati petje v domačem jeziku. Stopili smo do gospoda ZORKA, rojanskega kaplana, ter do dveh glasbenikov, dr. HAREJA in prof. ŽUPANČICEVE, ter jih vprašali:

Gospod ZORKO, kako je pravzaprav s petimi mašami po novih predpisih? Kako to, da smo slišali po radiu peto mašo v slovenščini?

Peto mašo v slovenščini boste odslej po radiu precej pogosto slišali. Cerkev namreč sodi, da je peta maša popolnejša oblika sodelovanja pri Gospodovi daritvi. Po mnogih cerkvah na Tržaškem in Goriškem že imajo pete maše v slovenščini in marsikje so jo peli že pred nami.

Liturgična obnova prinaša precej novosti. Glavna novost je seveda v tem, da slišimo peti v materinem jeziku vse tiste dele maše, ki so se v preteklosti peli samo v latinščini. Prej so uživala samo ušesa, če je bilo petje lepo, sedaj prideta na račun tudi razum in srce.

Liturgična obnova hoče za vsako ceno prepričati, da bi bili ljudje samo pasivno pri sveti maši. Tudi za pete maše daje navodila, kako naj ljudje sodelujejo pri petju. S pevskim zborom naj pojejo vsaj kratke odgovore. Idealno bi bilo, da bi vsi prisotni peli vse dele, ki so določeni za petje.

Pri petih mašah se pojejo vsa tista besedila kot v preteklosti; poleg tega se poje kratek spev med očenašem in daljša molitev po očenašu.

Čigava je maša, ki smo jo slišali v prenosu po tržaškem radiu?

Po radiu ste slišali mašo v čast sv. Jožefu, ki jo je pripravil skladatelj Matija Tomc. Prav zato smo jo peli na praznik svetega Jožefa.

»VSAJ DESET SLOVENSkih MAŠ«

Razen te maše imamo še katero drugo?

Sedaj je na razpolago vsaj deset različnih maš v slovenščini: tri Tomčeve, dve ali tri Mavove, dve Zafošnikovi, Ubalda Vrabca in P. Ačka ter verjetno še druge. Nastajajo pa vedno nove. V doglednem času bo izbire dovolj.

Menim, da so se morali Vaši pevci precej truditi, saj gre za njihov ugled, ker je slišati radijsko mašo daleč v slovensko zaledje tudi preko meje. Kako ste zadovoljni z uspehom?

Reči moram, da so se pevci z velikim veseljem učili slovensko mašo, mnogo večjim kot nekaj la-

tinske. Seveda podžiga tudi misel, da se maša oddaja po radiu in da jo mnogi poslušajo. Mnogi vidijo v maši po radiu vzorec, kako se morajo maše izvajati. Prav to nalaga veliko odgovornost.

Ko so pevci prvič peli slovensko mašo na god sv. Jožefa, sem bil ravno v bolnišnici in sem po radiu poslušal oddajo. Bil sem zelo zadovoljen. Manjkalo je le sodelovanje vernikov pri kratkih odgovorih, ki jih zaradi moje bolezni nisem mogel naučiti. Kasneje smo to pomanjkljivost odpravili. Sedaj so se naučili tudi peti očenaš, kar bo še povečalo sodelovanje.

Kakšne so težave in kaj bi svetovali pevcem, ki bi radi tudi v drugih župnijah pripravili podobno slovesno mašo?

Kakšnih posebnih težav ni. Mašo je pač treba dobro nastudirati in pripraviti tudi ljudi. Kjer pevci razumejo, da peta maša ni le peti dialog med mašnikom in zborom, tam bo lahko premostiti vse težave. Pevci bodo radi podprli ljudi pri kratkih odgovorih in pri petju očenaša. Radi bodo sodelovali tudi pri kakšni ljudski pesmi, ki najde prostor pri peti maši ali za vstop, ali pri darovanju, ali med obhajilom ali za sklep maše.

Za začetek bi zborom svetoval, da si izberejo kakšno preprosto in kratko mašo, kasneje bodo lahko prišle na vrsto bolj zahtevne. Neuspeh pri prvi peti maši v slovenščini moreče vpliva. Zato naj bo izbira takšna, da je uspeh zagotovljen.

»ZBOROVO PETJE NAJ BO PREPROSTO«

Doktorju HAREJU smo zastavili nekoliko bolj splošno vprašanje: gospod doktor, se Vam zdi, da je po novih predpisih pevski del pri maši stopil v ozadje?

Ne v ozadje, temveč je njegova vloga nekoliko preusmerjena. Včasih je imel pevski del ali bolj glasbeni del, ker gre pri tem skoraj zmeraj za igranje orgel odnosno harmonija, včasih tudi orkestra, namen sebi. Spomnimo se na maše, motete, hvalnice velikih glasbenih mojstrov: zgradba njihovih kompozicij, izvedba in namen so bili isti kot v koncertnih dvoranah. Glasba in bogoslužje sta se sicer odvijala v istem prostoru, a je vsaka zasledovala svoj namen. Danes je težnja,

da se vse dogajanje v cerkvi osredotoči v oltar, da so misli in srca vseh prisotnih združena z duhovnikom, z njim molijo in pojejo. Temu prizadevanju sledijo tudi nekateri arhitekti, ki gradijo cerkve tako, da vsak prisoten vernik more s kateregakoli prostora v cerkvi slediti obredu. Zbor naj bi v bodoče v glavnem prevzel vlogo vodje skupnega petja. Iz prejšnjega sledi tudi, da naj bo zborovo petje, kjer ta sam nastopa, preprosto, razumljivo, tesno po besedilu, ki naj bi bilo po vsebini in obliki tako, da bi ga sedanji človek ne le razumel, temveč tudi občutil.

»PETI BOGU V ČAST IN HVALO«

Profesorica ZUPANČIČ vodi cerkveni zbor pri Sv. Vincenciju, v Rojanu pa orgla. Vprašali smo jo: *Kaj menite Vi o novih predpisih? Je po Vašem zdaj bolje ali slabše? Ali je samo drugače in se bo treba marsičemu le privaditi?*

O novih predpisih lahko rečem, da nas prevzame poseben občutek, ko smemo peti v materinem jeziku ne le mašne molitve, ampak tudi tekst slovesne maše. Slovesne latinske maše so pač imele svoj čar, svojo lepoto, a ni mogoče izraziti, kako nas veseli ta nova uvedba. Kot organistka moram povedati, da z liturgičnimi spremembami pridejo med sv. mašo malo manj do izraza zgolj orgelska izvajanja. Vloga organista je bolj spremljevalska; preludijev, ki bi povezovali pesmu, je veliko manj. Veliko bolj je tako, saj so včasih taki odlomki vernike bolj motili kot pa vzpodbujali k zbranosti, zlasti če niso bili prilagojeni posameznim delom maše. Ima pa kljub temu organist veliko možnosti, zadostiti umetnosti in istočasno bogoslužju. S časom, upamo, bo to postalo nekaj navadnega in se bodo vsi organisti zavedali, da je hiša Božja hiša molitve.

Kaj pa maša, ki smo jo slišali v Rojanu? Kaj sodite o njej?

Ne mislim dajati strokovne sodbe ne o maši, ki so jo izvajali v Rojanu ne o drugih mašah. Povem le to, da mora vsaka maša, če je skomponirana, naučena in izvajana s pravim duhom, dvigniti vernika k Bogu, ker petje v pravem pomenu besede je molitev.

Vsak skladatelj, dirigent, organist in pevec se mora tega zavedati in postaviti umetnost v službo Cerkve. Tomčeva maša, ki jo izvajajo po radiu Rojančani nedvomno ustreza tem navodilom.

Katere so po Vašem mnenju težave za priprave take maše kot smo jo slišali po radiu?

Težav je veliko; vsak dirigent lahko pove kar občuti, ko na vajo, ki jo je napovedal, pride polovico pevcev; vsi pevci radi pojejo, vsi pa se ne zavedajo resnosti dela v zboru in priprave na razna izvajanja.

Kaj svetujete Vi pevcem in dirigentom?

Svetovala bi vsem, naj bi peli s pravim namenom, to je Bogu v čast in hvalo. Če bi pri našem delu imeli kak drug cilj in ne božjo čast, moram reči, da si nismo na jasnem kaj je cerkveno petje.

Se nekaj bi rada pripomnila glede pete maše: če hočemo, da bo lepo uspela in da bo sodelovanje popolno, je potrebna priprava tudi z duhovnikove strani, da namreč pravilno poje dele, ki so mu določeni, tako da poteka vse nekako bolj sproščeno.

Se navset glede odgovorov pri peti maši. Od nekdaj smo Slovenci odgovore odpevali štiriglasno; škoda bi bilo, da bi danes koral (enoglasni odgovori) spodnesel naše tradicionalne odgovore. Želeti bi bilo, da bi tudi zbori, ki sicer tega ne delajo, uvedli večglasne odgovore pri maši.

MARINKA PERTOT

Razbitost

*Drobci stekla.
Kupi razbitin,
črepinij vsepovsod.
Tudi v meni
je vse razbito,
razdvojeno.
In vendar,
ko sonce obsije drobce,
postane steklo kristal,
vsak košček dragulj
in vzljubim
tudi razbitost,
ki me obdaja.*

ZAKAJ NE GOVORIMO PO NAŠE?

(Nadaljevanje iz 85. strani)

romani se zavedajo, da je neobhodno potrebno, da starši in šola gojijo ljubezen do jezika dedov in pradedov in da posredujejo vsakemu otroku osnovno znanje v materinskem jeziku. Izdajajo in širijo tudi slovarje, besednjake, obenem pa širijo znanstveno delo raziskovanja domačega jezika.

Prijatelj mi je tudi pisal, da je poslušal predavanje dr. Alfonza Mekigerja, ki je dejal. »Jezik ni samo tehnično sredstvo, da se ljudje sporazumejo med seboj. Jezik je tudi organ, da se v posameznem človeku razvije njegova osebnost. Pravilno se razvije osebnost, če se gradi na ljubezni do materinega jezika, do spoštovanja vse dediščine človekovega rodu in naroda. Po jeziku nekega naroda se prenaša duh tistega naroda iz roda v rod.« Če

to razmišljam, se zdi, da je človek, ki ne zna jezika svojih staršev in svojega naroda revež, pohabljenec, kakor skrivljeno drevo, upognjeno deblo. Ni tič ne miš. Človek, ki ga je sram jezika svojih staršev, je nepravilno vzgojen, nenaravno, krivo hodi. Pisatelj Cankar je napisal črtico, kako ga je bilo sram matere. Toda vest mi je potem govorila: »Mater si zatajill!«

Ker hočemo značajnih ljudi, mož, poštenjakov, plemenitih ljudi, zato vsepovsod pokažimo, da svoj jezik ljubimo, da smo nanj ponosni. Skrbimo, da bodo naši otroci dobili od nas in drugih vtis, da je govoriti v našem domačem jeziku nekaj za nas normalnega in da bodo tudi oni prišli do prepričanja, da je treba naš jezik ljubiti. Izrabljajmo prilžnost in učimo mladino govoriti lepo po naše in po naše zapeti. S tem se bomo pred tujci pokazali, da nekaj smo in nas bodo spoštovali. Potujčevavcem pa pokažimo našo odločno voljo in prepričanje, da je njihovo delo postalo zastarelo in za ljudi škodljivo. I. S.

JUBILEJNI PREROD

RAZRAST KONCILA MED NAMI

Vesoljni cerkveni zbor je za nami in vendar ga komaj začenjamo. Komaj zdaj se iz rimske bazilike sv. Petra začjenja razlirati v stolnice vseh škofij. Preko koncilskih očetov in njihovih strokovnih sodelavcev dosega vse duhovnike in vse vernike.

Ali zares? Ali je koncil segel tudi do nas? Ali se je verska omrtvelost našega ljudstva že kaj zganila?

Ali smo se ozrli vsi okrog sebe in z resnično notranjo prizadetostjo začeli prav v svoji najbližji okolici ostvarjati temeljne ne le človeške znosljivosti, temveč krščanskega bratstva?

BISTVENA NAČELA PRERODA

Ne maram usmiljenja, pravičnost zahtevam — je že pred dobrimi petdesetimi leti kričal naš Cankar in njegov hlapec Jernej. Isto zelo jasno naglašča odlok o apostolatu laikov (št. 8). Odklanjanje pravice je vnebovpijoči greh. Ne mislimo, da bomo s kako drobnjakarsko miloščno rešili sebe in svoje krščanstvo.

Treba je seči do bistva, do korenin.

Ali resnično, ne le v mislih in besedah, temveč tudi v praksi priznavamo Boga, ki je počelo vsega dobrega, prvi začetek in gibalo in trajanje in smisel in zadnji cilj in mu je ime Ljubezen?

Ali verujemo v učlovečeno božjo Ljubezen Kristusa, ki je naša pot, svobodna, vendar neizmisljiv veleknj in vsakogar?

Ce je od njegovega učlovečenja dva tisoč let, ali imamo zato pravico, da njegov nauk potvorimo, iznakazimo ali izvotlimo?

Koncilске konstitucije in odloki in izjave in poslanice postavljajo živega in celotnega Kristusa v naš čas, v naše okolje, v našo stvarnost, da se v svitu njegove luči soočimo z zahtevami naše osebnosti, krščanskega občestva in vesoljnega sveta.

Ali smo obesili visoko na svetilnik nujni kompas našega življenja — lastno vest, preko katere v nas najbolj direktno deluje Sv. Duh?

Ali se resnično bijemo proti zlu v samem sebi in izven sebe na vseh področjih? Ali dovolj glasno vsepovsod razglajamo preroditveno dobrost? In sicer vsi skupaj in vsakdo posebej, pa naj sem škof ali navaden duhovnik, župan ali pometlač, predsednik ali odbornik ne vem kake skupnosti, profesor ali študent, razumnik ali ročni delavec, družinski oče ali mati, fant ali dekle ali samo doraščajoči otrok.

NA DELO ZA PRERODITEV IN BRATSKO LJUBEZEN

Ves svet je razorana njiva. Plug vesoljnega cerkvenega zbora je šel od vzhoda do zahoda, od severa do juga. Toda ponekod je bila zemlja pretrda. Bila je kraški kamen in

plug je odskočil. Ali naj takšen predel te naše drage solzne doline prepustimo prekletstvu?

Podvihajmo rokave in rovnice v roke ali drugo primernejše orodje! a ne samo za pet minut! Za ves dan, za mesece, za leta!

Da pa bomo to zmogli, moramo biti sami ne le vsestransko zdravi, temveč tudi močni, pogumni, vztrajni.

Koncilski prerod mora najprej zajeti nas same. Sami se moramo najprej povrniti k pristnemu krščanstvu, h krščanstvu Kristusovega evangelija, h krščanstvu prvih kristjanov, h krščanstvu resničnih svetnikov — kot sta to bila tržaška mučenca sv. Just in sv. Socerb, kot sta to bila sveta brata Ciril in Metod, kot so bili nešteti drugi in ne nazadnje naš veliki škof Anton Martin Slomšek in dobri papež Janez XXIII, ki sicer nista proglašena svetnika, toda pomenita za nas mnogo, skoro vse, celosten življenjski program, in gotovo iz večnostne Kristusove bližine spremljata naše pokoncilске podvige.

Svetniki in Kristus v njih. Kristus naša pot in resnica in življenje.

Kristus — človek in Bog obenem.

Človek, da bi tudi mi najprej bili popolni ljudje in bi v vsakem svojem bližnjem gledali sočloveka.

Kristus Bog, da bi tudi mi bili kot Bog, pravični in dobri, saj resnično Boga nosimo v sebi — in da bi tudi v vsakem svojem bližnjem gledali Boga, saj je vsakdo že po svoji bitnosti živa božja podoba.

Kristus — človek in Bog obenem. Kristus, naša pot in resnica in življenje in — ljubezen.

Ce bi vse našli in imeli, samo ljubezni ne, nimamo nič. Ce bi vse storili, toda brez ljubezni, nismo nič storili. In ljubezen ni nekaj mrtvega in statičnega. Ljubezen je živa dinamika.

Kot vse na svetu, se mora tudi in predvsem krščanska ljubezen razvijati. Iz stoletja v stoletje mora rasti in postajati vse bolj popolna. Vse bolj dosega vrh popolnosti — Kristusa.

Vesoljni cerkveni zbor nas hoče s svojo prenovitveno kopeljo opomniti in živo prepričati, da je največja dolžnost vsakega kristjana — dejanska ljubezen do Boga v svojem bližnjem.

Ljudje, najprej katoličani, nato vsi kristjani in nato vsi, prav vsi člani človeške družbe, moramo postajati vedno bolj ena sama družina: zdrava, edina, plemenita, polna prave resnične, neusahljive bratske ljubezni.

To je glavni cilj samokritičnega gledanja v lastno notranjost in vseh prenovitvenih naporov vesoljnega cerkvenega zbora.

Kristus, veliki klicar vseh časov, naj nakloni to bratsko ljubezen tudi našim mestom in vasem.

V vedno novem hrepenenju po resnici bodimo na temeljih pravice sejavci in klicarji te ljubezni tudi mi. Povezani z živim Kristusom bodimo njeni pogumni in zvesti pričevalci.

RUDOLF KLINEC

O DOMOLJUBJU

Z izrazom domoljubnost ali domoljubje označujemo spoštljivo ljubezen in iskreno navezanost na rodni dom, na domačo deželo in na domovino. Soroden izraz je rodoljubje, to je povezanost z lastnim rodom, ljudstvom, narodom. Sv. Tomaž Akvinski vzporeja domoljubnost in rodoljubje s češčenjem božjim pod skupnim izrazom »pietas«. Z izrazom »pietas« ali »pieteta« sv. Tomaž označuje ono globoko vdanost, iskreno hvaležnost in z religioznim češčenjem prežeto ljubezen, ki smo jo dolžni nuditi Bogu, staršem in domovini.

Izraz »pietas« je sv. Tomaž vzel iz rimskega verstva: stari Rimljani so častili »pietas« kot posebno božanstvo, v katerem so gledali posebjeno dolžnost, nuditi čast in spoštovanje bogovom, prednikom in domovini. Temu božanstvu so v Rimu dvignili kar dva veličastna templja.

Zakaj je sv. Tomaž strnil to trojno spoštljivo češčenje v eno samo moralno krepost, v pieteto? Ker je v vseh treh oblikah češčenja, v bogočastju, domoljubnosti in rodoljubju ugotovil isto koreniko, isti razlog: častiti one, od katerih na neki način izhajamo in ki so po vsej stvarnosti počelo našega bitja in naše osebnosti.

Bog je naš stvarnik in oče; priklical nas je v življenje in nas v življenju ohranja, zato pa ga moramo častiti in moliti. Spoštovati in častiti pa moramo tudi svoje starše, ki so nam dali fizično življenje, obstoj, in prav tako dede in pradede ter sploh ves svoj rod, iz katerega izhajamo, kajti vsi ti so v neki meri početniki naše eksistence. Iz istega razloga moramo spoštovati in ljubiti tudi svoj rodni dom, kjer smo prišli na svet, svoj domači kraj, kjer smo rastle in se razvijali, svojo domovino, ki nam je v obilni meri dala značilne osebnostne lastnosti.

Kot ljudje nismo zgolj biološka bitja, ki bi dolgovali življenje le tistim, ki so ga nam fizično dali, staršem, pač pa razumna bitja, osebe, ki dolgujemo svoje človeško dostojanstvo in svojo duhovno veličino neštetim činiteljem, predvsem svetu duhovnih, moralnih in socialnih vrednot, ki so oplodile našo rast in izoblikovale našo osebnost. Bogočastje, domoljubnost in rodoljubje so zatorej tri oblike krščanske pietete, trije načini v izražanju spoštovanja Bogu, domovini in narodu, ki so dejanski početniki našega bitja in oblikovalci naše osebnosti.

Pa skušajmo določneje razjasniti pojem krščanske

domoljubnosti in ugotoviti pravice in dolžnosti, ki iz nje izvirajo.

Domoljubnost, etimološko vzeta, znači ljubezen do rodnega doma; vzeti pa jo moramo v širšem pomenu, kot ljubezen do rodnega kraja, do domače dežele, do domovine.

DOMOLJUBNOST — LJUBEZEN DO DOMOVINE

Ljubezni do svojega rodnega kraja ne smemo namreč zožiti le na hišo, kjer smo se rodili, temveč na vse ozemlje, na katerem živi rod, iz katerega smo izšli, in koder cvete kultura, v kateri smo se izoblikovali. Krepost domoljubnosti nam zatorej nalaga dolžnost, da cenimo, spoštujemo in ljubimo rodno hišo in vas, domačo deželo in vse narodno ozemlje, z eno besedo, vso domovino.

Rodni kraj močno vpliva na osebnostne značilnosti in domovina določuje narodni značaj. Čeprav odklanjamo tiste, ki pretiravano trdijo, da je človek le proizvod svojega ambienta ali okolja, priznavamo da zemljepisni pogoji zelo učinkovito vplivajo na psihofizične značilnosti posameznikov in na značaj narodov. Tako ima nekaj svojskega narod, ki živi v goratih predelih in nekaj drugačnega ljudstvo, ki živi v ravnini; drugačen je narod, ki živi ob morju, in drugačen, ki živi v gozdnati deželi; posebno vidne so razlike med ljudstvi, ki živijo v zmernem pasu, in med narodi, ki živijo v vročem pasu, v alpskem svetu ali v afriških puščavah.

Upravičeno smemo zatorej reči, da smo Slovenci veliki dolžniki svoji rodni hiši, svoji domači deželi, svoji domovini. Prav te stvarnosti so nas včlenile v slovensko narodno občestvo, nam vtisnile v dušo značilne slovenske poteze in nas navdahnile s slovenskim mišljenjem, čustvovanjem, delovanjem.

Zemlja in človek, narod in domovina se v zgodovinski stvarnosti prepletata in ustvarjata kulturno okolje, v katerem se rodi, živi in deluje posameznik in tudi celotno občestvo. Zemlja in rod nudita človeku, ki pride na svet, starše in dom, domači kraj in sorodnike, domovino in sorojake; nudita pa mu tudi bogato duhovno dediščino očetnih izročil, častitljivih običajev in domačih navad, krščansko vero in svetovni nazor, materinski jezik in narodno kulturo. Vse to sta nam slovensko ljudstvo in domovina nasula v naročje, ne da bi zahtevala protiplačila, zadostovalo je, da

smo se rodili, in že nam je bilo vse to navrženo, zadostovalo je, da smo odprli oči in ušesa, da smo gledali in poslušali ter sprejemali, in že je ta prebogata dediščina postala naša last.

NARODNA KULTURA NAS JE IZOBlikovala

Pa še več! Narodna kultura ni samo postala naša last, ampak je izoblikovala nas same: na svojski način je izgradila naš miselni ustroj in naš poseben način čutenja in hotenja; upeljala nas je v svojevrsten idealni svet, nam dala lastno mišljenje, gledanje na svet, izraževanje. Slovenec pač misli in čuti na slovenski način, Italijan na italijanski; Slovenec bo razvil svoje vrojene lastnosti in dosegel svojo osebno popolnost, če se bo udejstvoval kot Slovenec, kar najbolje odgovarja njegovim zmožnostim in značaju, Italijan pa če se bo udejstvoval kot Italijan. Delo obojnih pa bo še posebno uspešno in plodno, ako se bosta udejstvovala sredi svojih rojakov, med svojim ljudstvom, ki ima isto duševnost in isti idealni svet. S tem, da nekdo služi svojemu ljudstvu, služi vsemu človeštvu; s tem, da dela za svojo domovino, prispeva k blaginji vsega sveta.

Ker smo od svojega ljudstva in domovine toliko prejeli, jima dolgujemo hvaležnost, zvestobo in ljubezen.

Domoljubnost je krščanska krepost, ki nas uči, kako naj ljubimo svoj rodni kraj in svoje ljudstvo. Dolžnost ljubezni izhaja iz božje volje, pa tudi iz tesne zveze, ki je med posameznikom in med rodno zemljo in lastnim narodom.

BOG NAM NALAGA DOLŽNOST, DA LJUBIMO SVOJ NAROD

Predvsem je Bog, ki nam nalaga dolžnost, da ljubimo svoj narod in svojo domovino. Ljubiti moramo Boga in vsa Njegova dela, kajti kar koli Bog naredi, je dobro. Ljubiti moramo zatorej vse stvarstvo, med raznimi stvarnostmi pa moramo ljubiti predvsem tiste, ki so nam najbližje. Čim bližje mi je kaka stvarnost, tembolj mora biti deležna moje ljubezni, ker jo pač najbolj poznam in ker morem nanjo najlaže vplivati. Zlasti bom ljubil tiste stvarnosti, ki so mi najbolj sorodne in ki so nekak del mene samega, namreč: starše, sorodnike, sorojake, domači dom, deželo moje mladosti, domovino. Te stvarnosti tako živo posegajo v moje življenje in moja oseba je tako včlenjena vanje, da tvorimo nerazdružljivo celoto in da doživljamo isto usodo skupne sreče ali nesreče, veselja ali trpljenja. Zato pa je ljubezen do lastnega naroda in domovine ljubezen do nas samih, zvestoba do njiju, zvestoba do nas samih.

Domovine ne ljubimo zato, ker je lepa ali bogata, niti ne zato, ker je slavna in mogočna, niti ne zato, ker ima visoko kulturo ali veliko blagostanje, pač pa zato, ker je naša domovina. Domovino bi morali ljubiti, tudi če bi bila uboga in šibka, brez slavne zgodovine in velikih moč, tlačena in razkosana, kajti vseeno bi bila naša domovina, zemlja naših očetov, »mati domovina«! Svojega jezika ne ljubimo zato,

ker je lep in blagodoneč, pač pa zato, ker je jezik naših mater! Svojega naroda ne ljubimo zato, ker je veljaven v svetu, mogočen in slaven, ampak zato, ker je naš narod, ker smo iz njega izšli in ker v njem živimo.

Cerkveni zbor je v odlokih o ekumenizmu in o katoliških vzhodnih Cerkvah proglasil nekaj načel, ki neposredno sicer veljajo za vzhodne Cerkve in za vzhodne obrede, a ki bi se morali po svoji absolutni načelni veljavnosti uporabljati tudi za narodnostne probleme. Koncil je predvsem slovesno izjavil, da imajo vzhodne Cerkve »pravico, da živijo po svojih zakonih, bolj skladnih z značajem njihovih vernikov in bolj primernih za blagor duš«. Potem ko je tako proglasil načelo o »zakoniti različnosti« v stvarih bogočastja, je izjavil, da katoliška Cerkev »visoko ceni uredbe, liturgične obrede, cerkvene tradicije in način življenja vzhodnih Cerkva«, in da zato hoče, »da ostanejo tradicije vsake posamezne Cerkve ali vsakega posameznega obreda v celoti neokrnjene.« Zato naj katoličani, nadaljuje cerkveni zbor, »obdržijo po vsem svetu svoj lasten obred, ga gojijo in naj se po svojih močeh po njem ravnaajo... Vzhodni kristjani naj vse to z največjo vestnostjo varujejo; dolžni so iz dneva v dan poglobljati poznanje teh stvari in vedno bolj izpopolnjevati njih praktično izvajanje. In če so od teh svojih običajev neupravičeno odstopili, zaradi časovnih ali osebnih okoliščin, naj si prizadevajo, povrniti se k svojim pradednim tradicijam.«

Zadostuje, da zamenjamo izraz »vzhodne Cerkve, vzhodni obredi« z izrazom »narod« pa imamo zaokrožen cerkveni nauk in vrsto temeljnih načel o narodnostnem vprašanju: Cerkev priznava enakost vseh narodov; visoko ceni vse narodne tradicije, ki naj ostanejo v celoti neokrnjene; pripadniki različnih narodov so dolžni ohranjevati narodno zavest, jezik in običaje, in če so od teh neupravičeno odstopili ali bili nasilno potučeni, naj si prizadevajo, povrniti se k svojim pradednim tradicijam, ki so najbolj skladne z njihovim značajem.

PRENAPETI PATRIOTIZEM

Domoljubnost, ki je sicer krščanska krepost, lahko zaide v skrajnost in postane neredna in napačna. Tako lahko domoljubnost postane »prenapeti patriotizem in šovinizem«, ko postavlja lastno domovino ali narod nad vse druge, kot nekako absolutno božanstvo, kateremu hoče podvreči in zaslužniti vse ostale narode. Prav tako je napačen patriotizem, ki v slepi ljubezni povečuje vse ostale značilnosti, pa čeprav izkrivljene, in zagovarja vse svoje napake in celo krivice, prizadete drugim narodom.

Krepost domoljubnosti nam nalaga ljubezen, spoštovanje in zvestobo svojemu narodu in svoji zemlji, zahteva pa, da priznavamo pripadnikom vseh drugih narodov iste narodne pravice, kajti samo tako je možno mirno in splošno mednarodno sožitje.

Naj nas pravilno razumevana krepost domoljubnosti navdihuje, da ostanemo vedno zvesti svojemu rodu in zemlji, s tem pa bomo najizdatneje prispevali k blaginji vsega človeštva.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ŠOLSTVA

Po podpisu mirovne pogodbe z Italijo, ko je ZVU prevzela v svojo upravo samo britansko - ameriško cono Svobodnega tržaškega ozemlja, je izdala nov Ukaz št. 18, ki se nanaša na slovenske šole tega področja in se glasi:

Zavezniška vojaška uprava

Britansko - ameriška cona Svobodno tržaško ozemlje

Ukaz št. 18
Slovenske šole

Ker sodim, da je primerno in potrebno ustanoviti nove šole ter združiti in prilagoditi sedanjim razmeram različna navodila, ki so bila od časa do časa izdana v šolskih zadevah v isti coni Svobodnega tržaškega ozemlja, ki jo imajo zasedeno britansko - ameriške sile (in ki se tu dalje kratko označuje »cona«), zato jaz, Ridgely Gaither, brigadni general ameriške vojske, višji častnik za civilne zadeve,

u k a z u j e m :

člen I

USTANOVITEV SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Odstavek 1. — Slovenske šole se ustanovijo v tej coni:

a) v občinah, kjer so obstajale slovenske osnovne šole 1. junija 1914;

v razdalji štirih (4) kilometrov.

Odstavek 2. — V primeru potrebe se smejo dodati novi vzporedni razredi.

člen II

USTANOVITEV SLOVENSКИH STROKOVNIH ŠOL IN TEČAJEV

Odstavek 1. — V Trstu se ustanovi strokovna šola trgovskega značaja in strokovna šola industrijskega značaja s poukom v slovenskem učnem jeziku.

Odstavek 2. — V naslednjih krajih se ustanovijo dvoletni strokovni tečaji:

NABREŽINA — za industrijo

KATINARA — za trgovino

Odstavek 3. — Osnovno število razredov v teh nižjih strokovnih šolah obstaja iz treh razredov.

Odstavek 4. — Osnovnemu številu razredov se smejo priključiti po potrebi novi razredi.

člen III

USTANOVITEV SLOVENSКИH SREDNJIH ŠOL

Odstavek 1. — Ustanovijo se:

a) Nižja srednja šola, realna gimnazija in trgovska akademija s slovenskim učnim jezikom v Trstu.

Odstavek 2. — Osnovno število razredov teh šol je:

a) Nižja srednja šola obstaja iz treh razredov;

b) Realna gimnazija obstaja iz petih razredov;

c) Trgovska akademija obstaja iz petih razredov.

Odstavek 3. — Če se pokaže potreba, se smejo temu osnovnemu številu razredov priključiti nadaljni razredi.

člen IV

USTANOVITEV UČITELJIŠČA

Odstavek 1. — S tem se ustanovi učiteljišče s slovenskim učnim jezikom v Trstu.

Odstavek 2. — Ustroj tega slovenskega učiteljišča je enak ustroju učiteljišča z italijanskim učnim jezikom s spremembami, ki so potrebne zaradi različnosti učnega jezika.

Odstavek 3. — Osnovno število razredov učiteljišča znaša 4 razrede.

Odstavek 4. — Osnovnemu številu razredov se smejo po potrebi priključiti novi sporedni razredi.

Odstavek 5. — Vodilno, učno in upravno osebje se namešča v skladu z navodili, ki jih izda Zavezniška vojaška uprava.

Odstavek 6. — Vsa izpričevala, potrdila in druge uradne listine, ki jih izda to slovensko učiteljišče, so enakovredne podobnim izpričevalom, potrdilom in uradnim listinam, ki jih izdajo istovrstni državni zavodi.

člen V

FINANČNI IZDATKI

Finančni izdatki in vzdrževanje šol se vrši v skladu z navodili, ki jih izda Zavezniška vojaška uprava.

člen VI

PROSTORI

Za potrebne prostore za osnovne šole morajo skrbeti občine, za prostore za strokovne in srednje šole pa komisar okrožja.

člen VII

PRIZNANJE IZPRIČEVAL ITD

Vsa izpričevala in listine, ki jih šole izdajajo, bodo sestavljene v slovenskem jeziku in enakovredne podobnim listinam, ki jih izdajajo drugi državni zavodi.

člen VIII

OTVORITEV ŠOL

Otvoritev in poslovanje vsake šole in število razredov mora odobriti Zavezniška vojaška uprava.

člen IX

USTROJ ŠOL

Ustroj zgoraj navedenih šol je enak ustroju podobnih šol z italijanskim učnim jezikom.

člen X

UCNI NAČRT

Ureditev in načrt pouka na omenjenih šolah se mora spremeniti v toliko, kolikor je potrebno zaradi različnosti učnega jezika.

člen XI

NAMEŠCANJE OSEBJA

Vodilno, učno in upravno osebje šol s slovenskim učnim jezikom se namešča na isti način in na podlagi enakih predpisov in pravil kakor na šolah z italijanskim učnim jezikom.

člen XII
PREJEMKI OSEBJA

Vodilno, učno in upravno osebje šol s slovenskim učnim jezikom dobiva prejemeke na isti način in na podlagi istih predpisov in pravil, kakor veljajo za osebje šol z italijanskim učnim jezikom. Namestitve in prejemeke mora odobriti finančni oddelek Zavezniške vojaške uprave.

člen XIII
SLOVENSKI ŠOLSKE NADZORNIKI

Za nadzorovanje pouka in uprave slovenskih šol se imenujejo slovenski šolski nadzorniki. Te nadzornike imenuje višje šolsko nadzorništvo v Trstu.

člen XIV
RAZVELJAVLJANJE UPRAVNIH NAVODIL

Upravna navodila o vzgoji št. 7, 8, 10 in 11 se s tem razveljavijo.

člen XV
VELJAVNOST UKAZA

Ta ukaz stopi v veljavo na dan, ko ga podpišem.

V Trstu dne 8. novembra 1947.

RIDGELY GAITHER
brigadni general ameriške vojske
višji častnik za civilne zadeve

Temu ukazu ZVU ni sledil do konca njihove uprave več noben dekret, navodilo ali kaj sličnega v zvezi s slovenskimi šolami. Pa tudi sam ukaz št. 18 je ostal mrtva črka, ker niso bila izdana podrobna navodila za njegovo izvajanje. Ko je 20. marca 1948 bila dana v Turinu izjava francoskega zunanjega ministra, da pripada Trst Italiji, je polagoma nastopala paraliza v izvajanju navodil za ureditev slovenskega šolstva pod ZVU. Edini pozitivni premik je bil v korist slovenske šole, ko so s šolskim letom 1949/50 dovolili, da se znanstvenemu liceju smejo pridružiti klasične vzporednice in pa otvoritev kmetijskega natečaja na Plavjeh v šolskem letu 1950/51 in industrijskega tečaja v Dolini leta 1951/52. Niso pa bile ustanovljene stolice na posameznih šolah, niti ni bil zanje razpisan natečaj, kakor tudi ni bila dana možnost polaganja habilitacij za slovenske srednje šole vseh vrst. Na ponovna posredovanja pri merodajnih mestih s strani političnih skupin, prosvetnih in sindikalnih organizacij je bil vedno pogosteje odgovor: m. ne moremo ničesar urediti, ker smo le začasni upravitelji področja. Da zavezniški častniki niso poznali šolskega ustroja, ki bi ga bilo treba izvajati, je krivda tudi v tem, da so se prepogosto menjavali, prav tako pa tudi niso bili poklicni šolniki in so gledali na šolo z očmi, kot so jo sami doživljali v svojih šolskih letih. Po odhodu stotnika Simonija je njegovo mesto zasedel angleški polkovnik Marshall, za njim pa Italijan prof. Andri, nato pa ob prenosni uprave prof. Fadda. Prvi ni mogel ničesar ukreniti, ker je nad njim bila ZVU, drugi pa je veliko obljubljal in morda tudi resno mislil, a položaja ni spremenil. Kot slovenski svetovavci pa sta prof. Srečku Baragi sledila prof. dr. Janko Jež in nato ravnatelj učiteljskega dr. Anton Kacin. V takem stanju je bilo treba čakati na podpis Londonskega sporazuma, do česar je po predhodnih krvavih demonstracijah prišlo 5. oktobra 1954.

kaj pravite vi?

ODGOVARJA LOJZE ŠKERL

RAZPOROKA

V Italiji se je v zadnjem času veliko govorilo o razporoki. Kako je s to zadevo? Govorijo nadalje tudi o »mali razporoki« (piccolo divorzio) In to?

L. Č. j.

Za razlago bi potrebovali kar celo številko Mladike. Res je, da veliko govorijo in pišejo. Razlogi so različni, ker so pač različni tudi interesi, ki bi jih nekateri ali mnogi imeli od uvedbe razporoke v italijanski zakonodaji. Prav je, da se o tem piše in razpravlja. Važne zadeve morajo prihajati vedno znova v pretres. Tako se znova osvetljijo, poglobijo in utrdijo.

Ker hočemo najprej govoriti o cerkveni poroki in krščanski zakonski zvezi, moramo vedeti, da sta bistveni lastnosti zakona edinost in nerazdružnost ali nerazvezljivost, ki dobivata v krščanskem zakonu posebno trdnost zaradi zakramenta. Zaradi teh resnic cerkveni zakonik ne pozna razporoke. Kdor je torej veljavno ali pravilno sklenil zakon, se ne more razporočiti.

Primerno bi bilo sedaj razložiti razloge, zakaj je zakonska zveza nerazdružna. K zadevi se bomo povrnili, ko bomo imeli na razpolago slovenski prevod koncilске konstitucije o Cerkvi, v modernem svetu, ki posveča tej zadevi precejšnjo pozornost.

Ljubezen — prava — ne pozna meja. Popolna predaja mora biti pač popolna. Zakonska vez je resna zadeva, zato jo je treba tudi resno vzeti in živeti.

V Italiji poznamo cerkveno poroko, ki jo država priznava kot veljavno na podlagi Lateranske pogodbe in konkordata iz leta 1929., in civilno. Medtem ko po nekaterih državah poznajo razporoko za »civilne zakone« (sklenjene samo pred civilno oblastjo), v Italiji ni priznana razporoka ne za cerkveno sklenjene zakone in ne za civilno.

Razumljivo je, da gre v Italiji bolj predvsem za dosego razporoke pri civilno sklenjenih zakonskih zvezah, ki jih Cerkev (in to je zanimivo) ne priznava za veljavne ali obstoječe. Cerkevne oblasti se bojijo, da bi po doseženi razporoki za civilne zakone počasi prišli do zahteve za razporoko tudi za cerkveno sklenjene zakonske zveze. In to bi bilo res nekaj neprijetnega in bi globoko prizadelo svetost družinskega življenja, na katerega so italijanski katoličani upravičeno ponosni. Ta drugi korak bi naletel na precejšnje težave, ker bi skoraj gotovo zahteval spremembo italijanske Ustave, ki je v 7. členu sprejela Lateransko pogodbo.

Ker so se prizadeti zavedali velikih težav za dosego razporoke, so predlagali »malo razporoko«, to je samo za nekatere primere. To naj bi bil prvi korak. Taki primeri: dolga zaporna kazen, večletna ločitev, dosežena razporoka v inozemstvu, kamor sta se mož ali žena izselila, nekateri zločini, bivanje v umobolnici.

Gre res za težke primere, a zakonska zveza in ljubezen se ne rešujeta z razdiranjem.

kaj pravite vi?

Ob koncu teh vrstic sem se spomnil šolskega dogodka. Bil je pred leti. Stopil sem v razred višje srednje šole. Bil je dober razred in smo se lepo razumeli in se pogovorili o marsikateri zadevi. Ko sem rekel: »Danes homo pa govorili o zakramentu svetega zakona« se oglasi učenka in pravi: »Ravno prav, gospod, nas boste pa naučili, kako se divorcira.« No, pa imaš!

ALI JE PAPEŽ PRIZNAL KOMUNISTIČNO REALNOST?

Kar dva papeža sta sprejela zastopnike in zagovornike svetovnega komunizma. Pokojni Janez XXIII. ravnatelj Adjubeja, sedanji papež pa se je že dvakrat srečal s sovjetskim zunanjim ministrom Gromikom. Ali je s tem papež priznal komunistično realnost, ali pa bi jo bil priznal že pred petdesetimi leti, če ne bi bilo na drugi strani tako odločnega odklona? S katere strani menite, da prihaja sprememba?

Bravec Mladike

Vsi papeži so priznali komunistično realnost in so na nevarnosti te realnosti opozarjali. In največja nevarnost za nas je prav ta, da se te stalne nevarnosti dovolj ne zavedamo. Janez XXIII. in Pavel VI. sta še posebej opozorila, da so v tej realnosti ljudje, ki se gibljejo, mislijo, verujejo, čutijo težo komunističnega jarma, izpričujejo vero, kličejo po odrešilni besedi in se je treba tem ljudem približati in jim po evangeljskem zgledu pomagati do spoznanja prave resnice in dejavne ljubezni, ki jih komunizem ne pozna.

Sprememba je torej na obeh straneh. Cerkev sega odločneje po evangeljskih silah, komunizem se pa vedno bolj zaveda, da ni sam in da se v njegovi notranjosti nekaj ali veliko krha. Komunizem se zaveda, da je Cerkev duhovna sila, ki jo je treba upoštevati, čeprav so jo že zdavnaj pokopali.

Kakšno mesto bomo mi zavzeli v tem odločilnem trenutku? Bomo šli brez strahu po smernicah, ki sta jih začrtala oba papeža in še koncil? Ali pa so naša negotovost, nejasnost in pomanjkanje poguma za dela krščanske ljubezni do svojih bratov in svojega naroda le opora komunističnim idealom? A ne bi ravnali krščansko, če bi se skrivali pred vprašanji in odgovori.

Komunisti v Italiji zelo vabijo katoličane na sodelovanje. Ni jim ne za Cerkev in ne za katoličane, ampak zato, da si pridobijo sodelavcev pri rušenju sedanjega reda. Pazimo na to! Sicer pa: ljudje obračajo, Bog obrne!

BO ŠLA UMETNOST V ZATON?

Cerkev je skozi stoletja pospeševaljica likovne, glasbene in instrumentalne umetnosti. Ali ni z novimi uvedbami v nevarnosti cerkvena umetnost? Mislim namreč na oltarje, ki so bili doslej ponos vsake cerkve, sedaj so pa navadna muza, pomaknjena med vernike. Prav tako je s petjem, ki ga večina narodov nima še

v svojem jeziku. Mislim na svečane polifonične mašne speve, katere smo doslej slušali samo v latinščini. Imamo pa že tudi poročila, da so ponekod dovolili kar jazz v cerkvi. Bodo te novosti v korist verskemu življenju, kar upamo, bodo pa pomenile morda tudi zastoj v umetnosti, ali pa vsaj močan preobrat. Novost bo nastala tudi v gradnji. Kaj menite o tem?

M. Š. Trst

Dokler bo človek na svetu, bo vedno znova iskal novih oblik za izražanje svojih čustvenih doživetij. Zlasti pa svoje vere. Cerkev bo še naprej ostala pospeševaljica cerkvene in verske umetnosti. Kako in kdaj bo mogoče z uporabo modernih jezikov ustvariti take ali boljše mašne speve, kakor jih poznamo v latinščini, danes nihče ne more vedeti. Nekemu italijanskemu soprobru, ki je izrazil iste pomisleke kot Vi, sem rekel: »Italijanski jezik, ki je ustvaril toliko umetnin v literaturi, operni glasbi i. t. d., naj ne bi imel toliko življenske in izrazne moči za vero in versko doživetje?« Kaj naj rečemo o slovenskem jeziku? Narod, ki veruje in moli, bo gotovo našel pot, da bo v primernem času in po potrebnih dozoritvi svojo vero in molitev izrazil s petjem, glasbo in vsakim drugim umetniškim ustvarjanjem, (tudi z uporabo ritmov jazza).

Kar nam je preteklost pripravila umetniškega, bo ostalo. Prave vrednosti ostanejo nedotaknjene v neskončno večnost. Slabo spričevalo bi dal človek o sebi, če bi pozabil na vso bogato preteklost.

Smo v času močnih in hitrih preobratov. Ta zavest zbuja v nas veliko upanja in razumljivega optimizma, a tudi še bolj razumljive nejasnosti v marsikateri zadevi. Trezno presojanje naše realnosti nam more dati potrebno oporo za pogumno korakanje na poti novosti in tako pričakovane prenovitve in obnovitve v cerkvenem življenju, ki bo dalo zaželene uspehe tudi za narodno bit.

MLADINSKA PREDAVANJA

Vrsta mladinskih predavanj, ki so bila skozi devet petkov v ulici Donizetti 3, in so bila zanimiva, kar priča nenavaden obisk in debata, je končana. Bil je to lep seminar, kjer smo se srečevali, poslušali in debatirali. Bo ostalo samo pri tem, ali pa se bomo še srečali, saj je še marsikaj, česar se nisimo lotili.

Udeleženec

Ob prvi priliki bomo nadaljevali, da tudi zamujeno nadoknadimo. Ali ne bi bilo kdaj možno celodnevno srečanje z razgovori o vseh takih vprašanjih? Morda kdaj med počitnicami?

Udeleženci so bili zadovoljni, a v glavnem je šlo za dijaško mladino. Tak seminar bi moral zajeti večje število mladine, tudi na deželi. Morda bi ga bilo pametno pripraviti kje izven mesta.

Treba bo še poskrbeti zlasti za prave zaročence, ki se že pripravljajo na poroko. In zakaj ne tudi za (mlade) zakonce?

DRUGO LETO ŠOLSKIH ODDAJ

RAZGOVOR Z DIDAKTIČNIM RAVNATELJEM g. F. FERLUGO

Gospod ravnatelj, pred dvema leti ste nam dali v začetku radijskih oddaj za šole nekaj podatkov o pravi za te oddaje in o cilju, ki naj bi ga te oddaje dosegle.

Ali ste z uspehom zadovoljni? Ste dosegli cilj, ki ga te oddaje imajo?

Nj lahko ocenjevati lastni prispevek, zato bom rajši povedal misli in oceno nekaterih učiteljev, ki so jih izrekli na podlagi doživetja in opazovanja med učenci v razredu in jih imam za objektivne.

1) V nižjih razredih sta želi največ uspeha »Ritmične vaje« in »Rišimo skupaj.«

2) Letošnje oddaje so bile vsekakor bolj sestavljene in bolj podane kakor lanske. Nekatere izmed njih so bile zares zanimive in privlačne in so pritegnile otrokovo pozornost. Posledica teh oddaj so bili zanimivi razgovori, ki so poglobili učencem znanje in bogatili besedni zaklad.

3) Letos je bilo nekaj prav dobrih oddaj za šolo, ki so bile tudi primerne za obnove. Učenci si med oddajo marsikaj zabeležijo, da jim je pri obnavljanju laže.

4) Oddaje »Radio za šole« mi pomagajo in so koristne. Ob dobrem sprejemniku otroci slišijo mnogo lepega in koristnega. Meni je večkrat prav »Radio za šole« dal snov za lepo domačo nalogo ali celo za prosti spis.

Dovolil sem si omeniti mnjenja in oceno le nekaterih. Na podlagi teh lahko zadostim radovednemu g. uredniku Mladike ter mu povem, da je bil cilj dosežen. Seveda je padlo tudi nekaj pripomb, ki naj bi prišle v poštev v prihodnjem letu, kjer bi sodelovali vsi učenci. Splošne želje učiteljstva in otrok bom ob prvi priliki predložil in podprl na pristojnem mestu.

Kdo je za oddajo skrbel? Kdo se je najbolj zavzel? Učitelji, šole?

Po dogovoru med šolsko oblastjo in ravnateljstvom RAI-ja v Trstu so bili sestavljeni uredniški tričlanski odbori in sicer dva za osnovne in dva za srednje šole s slovenskim učnim jezikom za Trst in Gorico. Odbori se udeležujejo sej, na katerih se sestavljajo oziroma določajo naslovi pro-

grama »Radio za šole« za dobo treh mesecev. Pri tem se je upoštevalo za učence 1. ciklusa: snov stvarnega pouka pri katerem so avtorji dodali zrnce vzgojnega momenta. Snov za učence 2. ciklusa je zajela snov prirodopisne, zemljepisne in zgodovinske snovi s posebnim ozirom na domače okrožje učenca. Besedila je sestavljalo učiteljstvo, ki je tudi poskrbelo za pripravo in oddajo.

Pripombe in želje nekaterih, da bi vse učiteljstvo moralo priti na vrsto in z lastnimi otroki pripraviti oddajo, so pametne, ko bi bile izvedljive. Pa naj zapoje »Barčica po morju plava.« kdor nima žilice za petje. Izvedba programa bi bila zelo olajšana ob razpoložljivosti vsega učiteljstva. Vendar je pri tem računati na posebno in prirojeno zmožnost in vrlino, kakor popolno delovanje govorilnih organov, čista in zveneča izgovarjava, jezik, izraz čustva, glas, fonetika, kakor tudi na nekatere igralske zmožnosti, ki jih zahteva mikrofona. Tudi otrok ni vsak primeren, posebno ne za daljšo oddajo.

Ker sem bil prisoten pri registraciji vseh oddaj tržaškega učiteljstva in deloma tudi goriškega lahko potrdim, da so prav prej omenjeni in pomanjkljivi rekviziti registracijo zavlekli preko predvidenega časa. Največkrat sta bila tehnik in funkcionar oborožena z največjo in občudovanja vredno potrpežljivostjo. Zna biti, da bo kdo pripomnil, saj sta zato tudi plačana. Ne bi rekel, da se za natezanje živcev ob prekomerni potrpežljivosti lahko zahteva ali pričakuje poseben honorar! Tudi mikrofona ima svoje upravičene zahteve.

Učiteljstvo, ki je tekste sestavilo in pripravilo za oddajo je tudi poskrbelo za skrbno podajanje. Sodelujoči otroci, posebno tisti, ki so se že po večkrat srečali pred mikrofonom, so se pojočega, šolskega naglasa odvadili. Omeniti moram, da mora biti vsako besedilo za osnovno šolo predhodno pregledano in odobreno od šolskega skrbnika, medtem, ko besedilo za srednje šole odobri ministrstvo. Ministrstvo se je zanimalo za vse oddaje, naj si bo za tehnično izvedbo, kakor tudi za snov v programu.

Oddaje imajo več stopenj? Za osnovne in za srednje? Obravnavanju katerih predmetov ste povečali predvsem svojo skrb?

K tozadavnemu vprašanju sem že omenil, da so bile oddaje namenjene učencem 1. in učencem 2.

ciklusa, ob sredah prvim, ob petkih drugim, v ponedeljkih dijakom srednje šole.

Kako so otroci oddaje sprejeli? V šoli, doma? Ali so o teh oddajah govorili v šoli? Se nanje pripravili? Katere so najraje poslušali?

Ako hočemo, da v otroku zbudimo zanimanje do določene snovi je potrebno, da otroka, učenca, ali dijaka predhodno pripravimo in vzbudimo pozornost za dojetanje v kolikor ni snov že sama po sebi privlačna. V uvodnih točkah sem navedel pripombe le nekaterega učiteljstva, iz katerih lahko potrdim, da so učencem oddaje dobrodošle. Poslušajo jih v šoli in največkrat tudi doma, kjer se jim pridružijo tudi odrasli. Oddaje so vzbudile pozornost tudi v sosednjih šolah na jugoslovanskem ozemlju. Dokaz, da so tem oddajam pozorno sledili, so bile tudi pošiljke izdelkov po oddaji »Rišimo skupaj« in v dodatek prijazna pisma.

Na katere težave in pomanjkljivosti ste naleteli? Kako bi se dalo odpomoči?

Prvo leto delovanja je v marsičem pripomoglo do spoznanja zahtev za gladki potek oddaj po sprejetem programu. Zato v tekočem šolskem letu ni bilo govora o zaprekah. K pomanjkljivostim programa naj dodam le to, da naj bi avtorji poskrbeli tudi za peščico primerne pestrosti k vsaki oddaji, da bi učenci ob njih imeli poleg prispevka k šolskemu znanju tudi trenutek razigranosti. Tudi šolske oblasti sledijo našim oddajam s pozornostjo ter nudijo vsako potrebno pomoč za čimboljše izvedbo programa.

Te oddaje smemo imeti kot potrebno ali morda celo kot nenadomestljivo dopolnilo k šolskemu pouku? Kaj bi bilo treba narediti, da bi oddaje postale tako dopolnilo šolskega pouka?

Da bi oddaje postale dopolnilo k šolskemu pouku? To so že, ker je v vsaki oddaji neka snov iz učnega načrta, ki jo čimbolj razširimo in podrobneje obravnavamo, za kar je med poukom premalo časa.

Po kateri poti pride pravzaprav pripravljena tvarina do radijskega mikrofona? Katerega postopka se morate držati? Kdo za oddajo, odgovarja?

O tem je že govora v drugem vprašanju. Vsak uredniški odbor ima svojega koordinatorja, tako za srednje šole kot za osnovne. Koordinator porazdeli naslove oddaj med učiteljstvom. Učitelj sestavi, odda oddajo koordinatorju, ta jo pregleda, če treba popravi in odpošlje RAI-u. Ta poskrbi za prevode v italijanščino in jo vrne koordinatorju, kateri poskrbi za dostavitev in odobritev pri šolskem skrbništvu. Po odobritvi jo vrne učitelju, da prične s pravico in ko je gotova, pride šele na vrsto snemanje. Glede pevskih zborov, pa koordinator poišče na raznih šolah učitelja, ki vodi na svoji šoli zbor in gre nato skupno s funkcionarjem RAI-a na šolo snemat določene pesmi. Kakor vidite, sem imel precej potj in skrbi ter tudi truda, da je vse dobro

teklo. Tako se delo koordinatorja konča in odgovornost za oddajo preide na funkcionarja dramskega odseka pri RAI-ju.

Kakšni so izgledi za bodočnost? Kaj priporočate?

Spremembo k sedanjemu programu ni lahko predvidevati, kajti vsak predlog, ki bi imel namen spreminjati sedanji program, mora biti predhodno odobren od šolskih oblasti, ki navadno sejam tudi predsedujejo.

Nastop pevskih zborov je bil v tekočem šolskem letu skromen. Da so pevske točke skoro odpadle, je treba pripisati marjivosti učiteljstva, ker je pripravljalo za vsako oddajo preobširna besedila. Od dvajset minut časa, določenega za oddajo, največkrat ni ostalo nit minute za pevske točke. Učitelji in otroci pa so stalno povpraševali po veselem petju.

Kako bi se oddaje lahko izboljšale?

Kaj bi si želeli od strani RAI-a za izboljšanje oddaj?

Iz želja otrok in pripomb učiteljstva sklepam, da bi se posamezne oddaje izboljšale z zaključkom, ki naj bi obsegal petje ali kratko točko v reševanju problema ob katerem bi se vsi otroci zaposlili.

Za zaključek naj omenim, da je bilo v tekočem šolskem letu: 23 oddaj za učence 1. ciklusa in 21 oddaj za učence 2. ciklusa.

ALI JE SLOVENSKA INTELIGENCA ODPOVEDALA?

(Nadaljevanje iz 86. strani)

socializem, če hočete; toda v boju za drugačen socializem, ki pomeni zdravo človekovo sprostitev, zdravo demokracijo, zdravo socialnost, zdravo svobodo intelektualčevega dela.

Slovenski intelektualci se mora odreči nezdravemu komercu, in to tudi v zamejstvu in zdomstvu. Pri emigraciji bi želeli prevrednotenje njene medvojne miselnosti, pri slovenski centralni inteligenci pa zdrav in demokratičen pogum, ki se ne bi ustrašil določenih ovir.

In končno: Slovencem je potrebna peščica resnične elite, ki je ELITA DUHA: peščica pogumnih in naprednih inteligentov, ki poganjajo naprej kolo zgodovine. Peščica, ki žrtvuje vse za veliko ODPOSLANSTVO: humaniziranje slovenskega in svetovnega občestva. Elita, ki se ne boji preganjanja, ne smrti. Elita, ki ji je vzor veliki vzgled tolikih žrtev za demokratični razvoj sveta, za svobodo, za zdravo skupnost svobodnih posameznikov, ki sestavljajo harmonično občestvo miru in svobode.

Potem ne bomo mogli govoriti, da je slovenska inteligenca odpovedala.

OBUP PRED MATURO IN IZPITI

Prihajamo v čas matur in izpitov. Čim bolj se bližamo tem preizkušnjam, tem bolj upada v človeku samozavest in tem bolj postaja živčno razdražen. Meni se zdi, da ne znam več ničesar. Jokala bi in se jezila. Glava boli in spati ni več mogoče. Pogosto mi vpade ves pogum in se sprašujem, ali je sploh vredno toliko napora. In vendar... Kaj svetujete?

Marija

Najprej pazite na svoje zdravje! Se pravi, ne odlašajte s študijem, ampak začnite pravočasno in potem stalno in vztrajno delajte. Tako Vam bo ostalo še časa za sprehod in za spanje. Nikar ne obupajte! Če ste delali in veste, da zahteve izpita ne presegajo Vaše moči (in prav gotovo jih ne, saj je naredilo izpite že toliko mladih ljudi, ki niso bili nič izrednega in nič drugačni kot Vi) bodite mirni. Vredno se je potruditi, vredno je delati, kajti brez napora in brez dela ne boste v življenju ničesar dosegli.

Ker je marsikdo v podobnem razpoloženju kot Vi, bi strnili nasvete nekako v tale navodila:

- vsakdo, ki je pred izpitom, mora biti na jasnem, ali izpit presega njegove sposobnosti. Včasih se zgodi pri kom, da jih, ker morda prej ni poznal programa. To velja zlasti za »privatistek«. Če je tedaj živel v zmoti, je seveda pametno, da se izpitu odpove; vendar naj to ne bo opravičilo za obup;
- ugotoviti mora vsakdo, ali je zadosti pripravljen;
- poznati se mora in vedeti, kako vplivajo nanj različni faktorji: čustveni in drugi, ki nastajajo v zvezi z izpiti;

č) biti mora na jasnem, ali so ti faktorji znaki resne nervoze in živčnosti.

V zadnjih dveh primerih je zelo pameten posvet z zdravnikom.

Kar pa zadeva izpite same, bi rekli:

- potrudi se, da bo — pri pismenih nalogah — pisava čimbolj čitljiva in rezumljiva;
- preberi in skušaj dobro razumeti vprašanje preden začneš sploh odgovarjati;
- razdeli si čas, ki ga imaš na razpolago tako, da boš lahko odgovoril na vsa vprašanja enako obširno;
- začni in zaključi nalogo z najboljšimi odgovori; v sredi nekje naj bodo vprašanja, na katera ne znaš najbolje odgovoriti;
- če ne znaš, ne skušaj »voditi spraševavca za nos«; česar ne znaš, izpusti! Povej to, kar znaš! Če si samo pozabil, se ti bo iz podzavesti že samo »oglasilo«;
- pri ustnih odgovorih bodi čimbolj izčrpen pri tistih vprašanjih, na katera znaš dobro odgovarjati; tako se izogneš novih vprašanjem;
- ne načenjaj sam tistih obrobni problemov, ki jih potem ne znaš obravnavati;
- pred izpitom se pozanimaj »kaj ima profesor najrajši«; če boš poznal mogoče celo kako njegovo publikacijo ali pa članek, ga bo to razveselilo;
- ne uči se do zadnjega trenutka; ne hodi na izpit fizično in duševno utrujen.

SLOVENSKI PREDSTAVNIK

Na velikonočnem seminarju »Federalistične unije evropskih manjšin« se je zbralo nad 40 zastopnikov iz desetih evropskih držav. To je bilo mladinsko srečanje, ki so ga organizirali Bretonci — star keltski narod, ki živi na zahodu Francije v Bretagni in šteje kakih 7 milijonov. Srečanje je slonelo na prikazu problematike Bretoncev.

Kongres je vodil arhitekt Pierre Lemoine, predsednik Commission de Jeunesse de L'UFCE, to je mladinska sekcija FUEM. Seminar je bil zelo resen, poleg predavanj so želeli gostitelji na izletih pokazati tudi svojo zemljo in naselja.

Slovensko koroško mladino je zastopal predsednik Koroške dijaške zveze, akademik *Filip Warasch*, od tržaške mladine je bil navzoč predsednik akademskega oddelka Slovenskega kulturnega kluba, *Marino Kokorovec*. Dalje je bila zastopana po svojih predstavnikih mladina Gradiščanskih Hrvatov, Laponcev iz Finske, Conrwalla, Škotske, Schleswiga, Frieslanda, Svice, Francije, Španije in Andore. Najmočneje so bili zastopani Katalonci iz Francije in posebno iz Španije.

Krajevno časopisje je posvečalo veliko pozornost inozemskim gostom. Tako smo bili deležni te pozornosti tudi Slovenci v Italiji in v Avstriji.

SAMO ŠE ŠPORT?

V Primorskem dnevniku sem bral o okrogli mizi o športu, ki je bila v Gregorčičevi dvorani. V poročilu je zapisano »da bi Zveza športnih društev lahko koristila tudi v primeru, ker bi stremela tudi k mobilizaciji mladine, kar danes storimo lahko samo še s športom«.

Ali ostaja šport edino sredstvo za okrepitev narodne zavesti?

Lk.

Mnogo mladine se navdušuje za šport, vendar ni to edino sredstvo za »mobilizacijo« mladine. Mislim, da tudi kulturne zveze ne bi smele videti v športu edinega sredstva. Oziroma če ga vidiš, ali ni potrebno, da si izprašajo vest, kako to, da niso znale navdušiti mladih ljudi še za kaj drugega, kar je bliže narodni individualnosti in ji daje večjo trajnost in trdnost.

OSEBNOST IN POVPREČJE

Večina estetskih, literarnih, filozofskih in političnih teorij zadnjih petdesetih let je vodila k slabitvi človekove osebnosti, k zmagi povprečja in podpovprečja, k neelastičnim in razvoj zavirajocim izenačevanjem in nivelizacijam. Vsa epoha je zastrupljena z nekakšno nivelizacijo, z nekakšnim silovitim pritiskom na tiste OSEBNOSTI, ki skušajo predirati omejeno povprečje in podpovprečje. Ni naključje, da je eden najpomembnejših sodobnih svetovnih pisateljev, Slovencem verjetno neznan Poljak, emigrant Witold Gombrowicz, v nedavnem intervjuju štirinajst dnevniku DIE WELT DER LITERATUR (Hamburg 14. apr. 1966) izjavil, da se moramo vrniti k sistemu OSEBNOST preteklega časa in v povezavi z njimi najti navdušenje in elan. Gotovo je dala zadnja vojna problemu osebnosti svoj zadnji sunek, saj se zdi, da se je upoštevanje osebnosti izrodilo v nedemokratične diktature, v fašizem ali nacionalni socializem z brutalnim kultom nadčloveka.

Vendar pravilno upoštevanje osebnosti ne vodi v kult osebnosti, temveč zgolj omogoča hitrejši razvoj sveta, hitrejšo urejevanje neresenih problemov, bistveno naglejšo kulturizacijo sveta. Čudno je, da se današnji človek zateka k redukcijam duha: neomajno prisega na marksizem, na liberalizem, na krščanski socializem itd. Sveta pa se ne da zajeti kot totalitete s takimi in podobnimi sistemi. Svet je zelo komplicirana in izredno razsežna struktura, ki je ne moremo zaobjeti z omejenimi sistemi Kanta, Marxa, Husserla ali Heideggerja. Svet je treba videti kot celoto, kot strukturo izredno velikih obežnosti, v katerih evropska civilizacija ne more igrati edine in edinozveličavne vloge. Upoštevati moramo tudi orientalske kulture, budizem, islam itd., ali recimo izredni pomen srednjeveške arabske kulture, ki je bistveno vplivala na razvoj ne le evropske, ampak tudi svetovne civilizacije. Zavedajmo se, da ima Kitajska svojo zgodovino, svojo kulturo in svojo več tisoč let staro civilizacijo, ki je marsikdaj po izvornosti duha prekosila evropsko, zavedajmo se, da iz zelo diferencirane afriške zgodovine in kulture veje izredna moč magije in mističnosti, ki je osiromašeni evropski duh že davno več ne pozna.

Isto je s problemom povprečja in podpovprečja. Ko povprečje slavi širom sveta ne le v literaturi, temveč tudi v politiki, svoje pirovske zmage, nujno pripravlja pot vdoru osebnosti, ki bodo poskrbele, da svet preplavi elastičnejša dinamika duha. Tu je treba naglasiti, da imamo v mislih demokratične osebnosti, ki jim je tuje diktator-

PROFILI: DE MARTINO

Tajnik Italijanske socialistične stranke je tako po svoji zunanosti, kot duševnih vrlinah in napakah, pravi izraz politične organizacije, ki ji stoji na čelu od vstopa socialistov v vlado. Njegova debelušasta, nizka postava bi bila še do pred nekaj leti v pravem nesoglasju s tradicionalnim pojmom suhljatega, doktrinarno nepopustljivega voditelja, ki se hoče že po zunanosti razlikovati od svojih razrednih sovražnikov - buržujev. Toda stranka, ki je v svoji zgodovini prestala toliko notranjih razkolov in odcepitev, kolikor jih ni zaznamovala nobena druga italijanska politična organizacija, se je v teku let polagoma odstranila od prvotnega revolucionarnega programa in se tu pa tam tudi nekoliko pomeščnila. Prav zaradi notranjih nesoglasij, ki predstavljajo največjo skrb — morda celo edino — za vsakokratnega političnega tajnika, socialistična stranka še do danes ni mogla prilagoditi svoje ideologije novi stvarnosti. To bo morda tudi eden najvažnejših razlogov, ki silijo italijanske socialiste, da zavirajo zedinjenje s socialdemokrati, saj bi nenadna združitev lahko pomenila spet novi razkol, ustanovitev nove odpadniške socialistične stranke. Strah pred odpadništvom volivcev in levece v vodstvu sili socialiste, da vztrajajo na nemogočih položajih istočasnega zavezništva s strankami leve sredine na eni in komunisti na drugi strani. Zdi se, ko da bi bilo oportunistično geslo »v vsakem primeru v vladi« edino gibalo pri odločanju političnih smernic socialistične stranke.

Ce smo spregovorili nekaj besed o Italijanski socialistični stranki, smo to storili le z namenom, da s politične strani istočasno osvetlimo značaj debelušastega Napoletanca De Martina, ki ne izhaja iz baze ali sindikatov, pač pa prav obratno z univerze. Tudi on se namreč giblje v strankinem glavnem odboru po vetru: od Nennija k Lombardiju in obratno. Kot mnogi južnjaki je tudi De Martino končal jus in se najprej posvetil advokaturi, kasneje pa postal lektor rimskega prava. V socialistično stranko je vstopil leta 1947 s Riccardom Lombardijem. Čeprav si je v stranki zelo hitro pridobil ugled, bi nikakor ne mogli reči, da so njegove politične vrline prišle na dan čez noč. Se najlaže bi ga primerjali marljivemu uradniku, ki želi doseči s pridnostjo in vztrajnostjo najvišja mesta. V osrednje tajništvo mu je leta 1952 izgladil pot Morandi, ki ga je skušal pridobiti na svojo stran. Vendar mnogi zatrjujejo, da so bile tedanje njegove simpatije na strani Lelia Bassa, kateremu so tovariši očitali, da je »titovec«, kar je bilo v tistih časih sinonim odpadnika in heretika. (Časi se pač spreminjajo!) De Martino je rešil prijatelja in ga prepeljal spet v meje strankinega okrilja. To je bil njegov prvi pomirjevalni ukrep, na katerega se je vodstvo verjetno spomnilo leta 1957, ko je levičarska skupina Valorija in Vecchietija na kongresu v Benetkah izigrala v svoj prid avtonomistično večino. De Martino je bil imenovan za podtajnika z nalogo, da reši situacijo. Postavil se je sicer na Nennijevo stran, vendar ni izrekel besede graje do svojih, predvsem pa Nennijevih nasprotnikov. Tudi na naslednjih dveh kongresih je bil potrjen za podtajnika, saj se je izkazalo, da čimbolj se večajo razprtije med tovariši, tembolj je potrebno njegovo pomirjevalno delo. Istočasno pa moramo pripomniti, da so si ga tako eni, kot drugi lastili za svojega. Ko se je leta 1963 odcepila od strankinega telesa leвица in ustanovila PSIUP, je De Martino dosegel višek v svoji politični karieri. Zasedel je mesto Nennija, ki je postal podpredsednik ministrskega sveta.

De Martinu očitajo tovariši, da v treh letih svojega mandata ni rešil pekočih vprašanj: reorganiziranja, izboljšanja in prilagoditve današnjim potrebam organizacijskih struktur stranke. Morda so očitki upravičeni, vendar je treba poudariti, da mora tajnik posvetiti vse svoje sile iskanju kompromisov, da reši za vsako ceno enotnost stranke. Poleg tega pa se ni odpovedal univerzitetni stolici in v čast mu je treba šteti, da v nasprotju z večino drugih politikov-univerzitetnih profesorjev redno predava. Tako je zjutraj in popoldne stalno okupiran, večer pa si hrani zase, da gre na špagete s prijatelji v vedno isto gostilno, odkoder se odpravi v kino gledat — ne morda filme kakih levičarsko usmerjenih italijanskih režiserjev — pač pa policijske in pustolovske filme.

Saša Rudolf

MARINKA PERTOT

Hrast na polju

Sredi polja
hrast.
Sam stoji
sredi lastnega razkošja.
A ti?
Zagozdil si se
v reko mimoidočih
in zdaj bežiš
pred množico,
bojiš se lastne majhnosti.

V neskončno
bi zrla tako
preko brezmejne,
sinje planjave
in sanjala
o svetli prihodnosti,
zakaj na široki
morski gladini
ni meja,
ne pregraj
in tudi kletke,
v katere nas je priklenilo
življenje,
se na brezmejni gladini
razblinijo
in za trenutek si svoboden,
spet postaneš
človek.

stvo, torej take osebnosti, ki so vse svoje sposobnosti vložile v prid skupnosti in še daleč ne mislijo na ošabno samodržstvo. Zakaj epoha diktatorjev je — upajmo — za vedno za nami.

Povprečje in podpovprečje, ki gospodari tudi čez slovenski prostor, velikokrat pozablja, da pozitivna osebnost, ki se vsa daruje skupnosti, ne predstavlja mračnih sil samodržstva. Namesto, da bi podpirali osebnosti, ki se bore za nagel razvoj človeškega duha, pa s svojim zaviranjem tega pozitivnega boja in teh pozitivnih osebnosti, pripravljajo tla temnim silam povprečja in podpovprečja, ki v nekaterih mračnih posameznikih tu in tam džinginkan-skokruto pridrejo na dan.

Nikakršne demokracije sveta ne bomo dosegli, nikakršnega dviga kulture ne bomo zabeležili, če bomo topoumno dvigovali zastave nivelizacije, če se bomo upirali vsakršnemu aristokratizmu duha, brez katerega ni resničnega napredka in resnične svobode.

Lev Detela

naši razgledi

TINE DEBELJAK

OB ŠTIRIDESETLETNICI SMRTI SREČKA KOSOVELA

(UMRL 27. MAJA 1926)

Kako hiti čas! Stirideset let je že od tedaj, ko sem za ljubljansko časopisje Slovenec in Jutro napisal smrtno oznanilo mlademu dvaindvajsetletnemu — eno leto od mene mlajšemu tovarišu in prijatelju s temi besedami:

Umrl je
SREČKO KOSOVEL
pesnik

Na Krasu se mu je odprl grob in mi smo ostali sami z njegovo pesmijo.

Slovanski seminar.

»Pesnik« sem zapisal samozavestno, ne morda »canā. phil.«, kakor bi kazalo napisati spričo tega, da sem oznanilo pisal v imenu visokošolskega seminarja in da pravzaprav Kosovel še niti ni vstopil v vodilne literarne revije. Priobčeval je pesnitve sem in tja po manj pomembnih »zakotnih« časopisih. Tako je imel

v Dom in svetu samo eno pesem Materi, pa še ta je bila okrnjena, kajti urednik Koblar je izmed treh pesmi, ki so sestavljale cikel, priobčil le dve. V Zvonu ga je Franc Albrecht tiskal menda samo enkrat. Sicer pa je pisal več Finžgarju za Mladiko, nekaj tudi za Albrehtovo (Ivan) Grudo, ki so jo izdajali tedaj samostojni kmetijci. (Tudi jaz sem tam po Srečkovem posredovanju priobčil nekaj pesmi in prozo). Pisal je v Ženski svet, ki ga je urejala Utva (Prunkova), v Zvonček in Novi rod. Nastopil je tudi v avantgardnem Vidmarjevem listu Trije labodi. Sicer pa se je uveljavljal v »svojih« listih, ki jih je sam ustanovil: v Lepi Vidi (majhen listič, ki ga je izdal takoj po maturi na realki) ter Mladini. To zadnje je dobil z drugim letnikom povsem v svoje roke, dasi jo je stvarno ustanovila in vzdrževala Samostojna kmetijska stranka. Ta je tedaj hotela pritegniti mladino, ki se v povojnih letih, največ pod vplivom Cankarja — ni mogla odločiti med obema tradicionalnima političnima kulturnima taboroma — ne za liberalce ne za klerikalce. Urednik Albrecht je bil tudi uradnik naše univerze in smo se vsak dan srečavali pred slovanskim seminarjem. Ta je odstopil Mladino Kosovelu in njegovemu krožku, povabil pa tudi Srečka in mene, naj pripraviva zbirki pesmi, ki da jih bo izdal. Jaz sem tedaj pripravil zbirko Človek sem, Kosovel pa svoj Zlati čoln. Nobena od teh ni izšla. Tako ob svoji smrti ni bil niti pesnik priznanih slovenskih vodilnih revij niti ni imel svoje zbirke. Toda za nas je bil Srečko ne toliko študent kot pesnik. Pesnik kateksohen. Na univerzo ni hodil predstavit starih revij, ampak poslušat blesteče eseje prof. Prijatelja, še bolj morda umetnostno zgodovinska predavanja prof. Izidorja Cankarja, kateremu smo vedno napolnjevali dvorano, čeprav ni imel pol ducata rednih slušateljev. Toda Srečka si vedno lahko dobil v enem od seminarjev; slovanskem ali romanskem, v katerih obeh je imel svoj predal in kjer je nenehno pisal. Mrzlično je napisal pesem, ki je tudi revijo v — francoščini, ki bi jo hotel

pisati v duhu Romaina Rolanda, ta se mu je kar izlila in jo je vrgel v predal. Eseji so mu kar tekli izpod peresa. Pripravljaj je tedaj bil vzor pisatelja, tudi v političnem smislu, nagibajočega se k skrajni levici, borca za človečanstvo in mir. To sta bila Srečkotova ideala, v kateri je rasel iz slovenske Cankarjeve tradicije in iz francoskega čtiva. Vse to je delal v seminarjih, ali po kavarnah, ki so bile tedaj naše — študijske sobe... Ko je izšla Gspanova posmrtna izdaja (1927) njegovih Pesmi, je Tone Vodnik ugotovil, da je samo — 20 teh pesmi izšlo za njegovega življenja. (Toliko kot pozneje Balantičevih). Toda vsi smo vedeli, da jih mora biti na stotine. Zato sem napisal v osmrtno oznako: pesnik, in da smo ostali »sami z njegovo pesmijo«, ki tedaj še ni bila znana drugim. Ko sem nato — morda prvi! — dobil pogled v njegovo ostalino, me ogromnost ni presenetila. Takoj sem (1926-27) napisal »prvo študijo« o njem v Križu na gori, ki je danes seveda nihče ne omenja. Tako tudi nihče ne omenja, da je Srečko pisal nekrolog v njegov lastni list Mladino — ne kdo članov njegovega krožka, temveč poznejši urednik Slovenca in sedaj Svobodne Slovenije — Joško Krošelj. Pač pa omenja Kreft moj nekrolog v Ženskem svetu (v Primorskem dnevniku — 13. V. 1954 — ob 50-letnici). Tam dokazuje, da je bil Srečko v zadnjem »trihetrtletju« že pravi skoraj zgrajeni komunist, in zato očita meni, da sem kot »drugi pljunil« nanj, ko sem menda zapisal v tistem nekrologu o Srečkovem razočaranju nad maso in povračanju samoti in Bogu. »Prvi npr. je nanj pljunil tisti, ki mu je v imenu katoliških primorskih akademikov govoril na grobu (menda dr. Kacin?). Za moj nekrolog me je že tedaj 1926 napadel neki komunistični list — menda Delo v Trstu (Regent) — češ, kako morem trditi, da je bil Kosovel za revolucijo, toda ne za krvavo, ko se vendar nobena revolucija ne dela brez krvi. Citiram to po spominu. Danes pišejo, kako sta mu v zadnjem trihetrtletju pred smrtjo nosila komunistično literaturo njegov intimni prijatelj Ivo Grahor in Bratko Kreft, ki je prišel z Dunaja s katekizmom ABC komunizma (Buharin) in še drugimi knjigami (Komunistični manifest). Vse to verjamem, ker sem poznal oba. (Mimogrede: Grahor je bil pozneje celo v Moskvi, menda malo prej, kot sem prišel v Krakov, da delim z njim stanovanje; tudi Kreft mi je pred prihodom v Ljubljano odstopil na Dunaju svoje stanovanje, ki je bilo v letih pred prvo svetovno vojno stanovanje Velikonjevo in sploh »krekovcev« za Rathauser, kamor sta večkrat prihajala k študentom v vas dr. Krek in dr. Korošec in so bile v njem seje Daničarjev. Fotografijo sobe s starim gospodarjem imam še tu v svojem arhivu).

Zgodovinar kom. gibanja dr. Dušan Kermauner je napisal pred leti posebno razpravo o Mladini in ugotovil, da Kosovelova Mladina — ni bila komunistična, ampak so jo komunisti načrtno infiltrirali in jo po njegovi smrti prevzeli. Kosovelov prvotni krog je bil izrazito ekspresionističen. (Debevec, Gspan, Jan...) in nam okrog Križa na gori še zelo blizu. Nihče ne more taiti, da je pela v Kosovelu tudi religiozna nota, ne samo socialistična, saj to pričajo njegove najlepše pesmi, celo zadnje (!) njegove pesmi pomenijo spovračanje k samoti in k Bogu. In te pesmi so najbolj pristne, vse druge so bolj eksperimenti, iskanje, zavestno žongljanje s francoske sodobne literature (dadaizmom), so pesmi — na prelomu, ko se je Kosovel sicer premikal v novo smer, toda še vedno je trdno stal na idealistično humanističnih tleh. To je lani začudenim komunističnim razlagavcem Kosovela povedal sam njegov francoski prevajavec Aymé. Ta je v uvodu v francosko knjižno izdajo Kosovelovih pesmi analiziral njegovo pesem in je kot močnejšo in pristnejšo označil njegovo impresijo, njegovo romantiko, ne pa njegove socialistične programatičnosti, kar so mu sicer hvaležni Slovenci oporekali, ker hočejo Srečka imeti za vrednega patrona rdeče »Kosovelove brigade«... Ko sem prebral tisto debato v Naših razgledih, sem razumel, zakaj mi je Srečko pred odhodom domov — umret, zaupno rekel: »Zbral sem zbirko, ki jo bom dal samo tebi prebrati;

nobenemu od našega krožka...« To naj bi bila tista zbirka Zlati čoln, katere ureditve se ni ohranila, pač pa uvod. V njem jemlje slovo »od baržunaste lirike romantičnega človeka v sebi«. Rad bi se brez vednosti »infiltriranega« krožka z ljubeznijo ločil od vsega, ki mu je pomenilo intimno pesniško delo »tri četrta leta nazaj«, odkar je prelamljal novo smer... S Kosovelom se je zgodilo tako kot s Cankarjem toda v nasprotni smeri: Cankar je iz socialdemokratske borbenosti rasel v ekspresionizem religioznih vizij (Kana Galilejska), Srečko pa je iz impresionistične intimnosti v duhovne — tudi religiozne ugašenosti — rasel v socialistično borbenost... In če ga razumevaš in ti je drag v tem dvojnem smislu, še ne »pljuneš« na njegov spomin kakor ni pljunil dunajski slikar, njegov svak, ki mu je na grob izrezal prelepo Kristusovo glavo... pač ne »pod terorjem domačega župnika«, kateremu pripisuje Kreft krščansko smrt...

In še na nekaj naj ob štiridesetletnici opozorim: vedno in še vedno se ponavlja, da je umrl na posledicah telesne izhiranosti, nedohranjenosti, pomanjkanju itd. Vsak dan sem bil s Srečkom vkup, pa nisem imel vtisa, da trpi lakoto. Spremljal sem ga večkrat v menzo gospe Tavčarjeve v sedanjih Slaviji, kjer se je hranila tudi njegova sestra, hodila sva iz kavarne v kavarno... hodil je večkrat k bratu obedovat... Res so ga vrgli iz liberalnega akademskega doma (Kolodvorska ulica), ter se je zatekel h gospej Debevcovi v Gosposko ulico, toda — ali se ni tja preselil tudi Gspan, ki je zapustil domače stanovanje očeta, vladnega svetnika, in se preselil k njim? Imel je denar za vse koncerte in gledališke premiere... Umrl je za meningitisom v domači hiši v Tomaju, zadnji hiši pred pokopališčem.

Nisem bil na njegovem pogrebu, ker je med Ljubljano in Tomajem bila italijanska državna meja, toda rad bi nekoč obiskal njegov grob. Pred odhodom v Argentino sem se avgusta 1947 odpravil v Trst. In tam mi je pesnik dr. Stanko Janežič posodil kolo in ponudil družbo za obisk njegovega groba. Peljala sva se z Opčin do Sežane. Obstal sem pred šolo, kjer se je leta 1904 rodil pesnik, ko je bil oče tam učitelj. Nato sva hitela proti Tomaju mimo borov... borov... borov..., ki so mi vsi ponavljali Kosovelovo pesem, gledal sem v nebo, da bi srečal njegovo ranjeno brinjevko... doživljal njegov Kras... Prišel sem v Tomaj in se oglasil v njegovi domači hiši... V kotu pri vходу so bile zložene zastave Kosovelove brigade, ki je nekoč imela glavni štab prav pri njem, ki ji je dal ime. Videl sem njegovo smrtno sobo... in si predstavil njegov boj z bolečino v glavi, ko se je bil z njo v steno in si želel smrti... in za vhodom na pokopališče zapazil njegov grob...

»Tam za zidom cerkvenim sem pokopan...

Na grobu šipek cvete...«

Nad zglavjem prelepa Kristusova glava, umetniško delo njegovega svaka... Pod njo pesnikovo strohnelo srce..., ki pa še vedno poje... poje... poje... in živi z nami, ki smo ostali sami... »z njegovo pesmijo...«

Utrgal sem zeleno praproto z njegovega groba in ob odhodu s Tomaja nagelj z vrta njegovega doma... Oboje je danes vloženo med srani njegovega Zbranega dela..., ki mi ga je dala njegova sestra Anica. »Tinku v spomin... Tomaj, Tinko!«... Tako bi mi rekel tudi Srečko iz groba, kajti — tudi on je bil eden tistih redkih štirih, petih oseb..., ki so me še klicali z imenom mojih loških dijaških let... Tudi on je bil gost mojega doma, kakor sem jaz ta hip njegovega... Ob štiridesetletnici se vračam k njemu čez ocean, gledam fotografijo njegovega zadnjega zemskega izraza smrti, odpiram njegove Pesmi in berem:

Ko boš zrl iz skrivnostnih dalj,
kod sem svojih poti iskal,
bo molitev vžšla
iz tvoje srca...

(Tine Debeljak v Glasu slovenske kulturne akcije 15.5.1966)

MOST

Dvojna številka Mosta, ki je tako pričel tretji letnik izhajanja, zasluži, da si pobliže ogledamo njeno vsebino.

Na začetku najdemo Velikonočno pridigo župnika nemške tržaške občine Johannesa Dittricha, ki ga revija predstavi kot samosvojo osebnost, ki je že pred leti pridigal v koncilskem duhu, ko se o koncilu še sanjalo ni. Zavzemal se je za tako prenovitev katolištva, kot jo koncil dejansko želi. V tej velikonočni pridigi med drugim pravi, da mora vsakdo radovoljno prevzeti križ na svoje rame; to pomeni, da mora biti vsakdo pripravljen sprejeti življenje, kakršno je, in ga nositi, verujoč in zaupajoč v od smrti Vstalega. Pridigo zaključuje: »Nikoli nisimo kristjani, vedno le postajamo kristjani. Biti kristjani pomeni biti velikonočni človek, ki vsako jutro znova vgradi Kristusa v svoje življenje in ga potem tako rekoč z bojznijo v srcu nosi skozi dan. In vsako jutro znova to ponavlja, kajti Kristus je edina resničnost in edina sila, ki nam pomore, da od smrti vstanemo že v tem življenju.

Pozornost te številke nedvomno vzbujajo prispevki iz Slovenije. Dane Zajc objavlja Tri pesmi, Dominik Smole, avtor slovenske Antigone, ki je izšla v ukinjeni reviji Perspektive, sodeluje z Veseloigro v temnem. Literarne prispevke za to številko so napisali še: Vladimir Kos (pesem Vsak večer me je strah), Stanko Janežič (Romarska pot, ki je bila nagrajena na tržaškem radijskem natečaju za izvirne novele v slovenskem jeziku) in Igor Tuta (Otrokov božični večer, ki je prav tako bil nagrajen na prej omenjenem natečaju.)

Iz Slovenije se je oglasil z dvema prispevkoma tudi Marjan Rožanc. V Rekviemu za velikega duhovna govori o svojem sodelovanju pri Perspektivah. Partiji zelo jasno očita, da hoče sedaj, ko je na oblasti, odriniti humanistično inteligenco, ki ji je pomagala v času revolucije do oblasti. Partiji prerokuje: »Podrli ste vse mostove, ki so vas doslej vezali ne samo z mano, ampak tudi z ljudstvom, in slej ko prej se boste znašli v neodmevnem prostoru, v katerem ne boste mogli oceniti ne vaše teže ne moči. Takrat nas boste seveda spet potrebovali in klicalik. Rožanc pravi, da je svoboden in da vidi dve rešitvi; ali se zapre sam vase v svoj duhovni svet ali pa se izreče za drugo, »ki je zaenkrat manj uhojena, je seveda tudi težja in resničnejša. Odvrača bi bilo treba ta svetniški plašč, vdreti zapahnjena vrata in vstopiti v prepovedani, banalni svet stvarnosti, kjer se marsikaj resničnega za-

čne in neha, kjer je oblast in kjer je ljudstvo«. V Bogokletnem zapisku pa Rožanc izpoveduje svojo vero. Pravi, da se kot bivši marksist v posvečenih cerkvenih ladjah ne počuti še čisto zbranega in domačega, vendar pa se zaveda, da se ni mogoče Bogu vedno izogibati.

Alojz Rebula sodeluje s predavanjem Stilni problemi v slovenski prozi, ki ga je imel študentom ljubljanske slavistike 14. decembra 1965.

M. Gregorčič objavlja razpravo Ekonomsko - sociološka analiza sodobne družbe po Raymondu Aronu. Sociolog in politični filozof R. Aron se je rodil v Parizu leta 1905. Poučuje na Inštitutu za politične vede in sodeluje pri vodilnih francoskih časopisih. Je veliko publiciral in nekaj je najti tudi v italijanskem prevodu. Razprava sama je obsežna in bi bila potrebna natančnejša razčlemba.

Poročilo o Zalivu je prispeval A. Lokar, o Mladju pa V. Vremec. Zanimiv je dokument Tržaški škof, ki ga revija predstavi z naslednjo opombo: »Ta sestavek je prevedla predvojna revija Besede v šesti številki tretjega letnika, iz knjige W. Hammelratha »Srečanja.« Avtor, ki je bil med pristaši slovenskega mladinskega gibanja, je spadal med najzanimivejše osebnosti tedanje Evrope; vagabund, ki je raztrgal tri doktorske diplome in šel v rudnike po svetu, živet od milosti božje. V tem sestavku opiše svoje srečanje s tržaškim škofom Fogarjem.

Marijan Bajc

TRETJA KNJIGA LEVA DETELE

Te dni je izšla tretja knjiga Leva Detele, »ATENTAT«. Podrobno bomo o knjigi še pisali, danes samo opozarjamo nanjo. Detela piše v svojem izrazu, njegove podobe so plastične in krepke, ekspresivnost zelo izrazita, svet, ki ga oblikuje, nam je blizu. Iz vse njegove literature diha krik po svobodnosti in sproščenosti sodobnega človeka.

Vse te značilnosti ima v sebi tudi Detelovo najnovejše delo. Knjiga je na razpolago v upravi Mladike in stane 1.000 lir.

Ista založba, »Sodobna knjiga«, je izdala tudi njegovo zbirko črtic in novel »Blodnjak« (stane 600 lir) in dramsko delo »Slamnat Krpan« (stane 300 lir). Četrta knjiga te založbe pa je pesniška zbirka Milene Merlakove »Sodba od spodaj« (stane 500 lir).

Knjige lahko dobite v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici, pa tudi v upravi Mladike.

PRIREDITVE

PROSVETNE PRIREDITVE ZA PRVI MAJ

Prvi maj zadnja leta proslavljamo na najrazličnejše načine. Najpogostejše z izleti, s plesi in političnimi zborovanji, z veseljami. Toliko bolj smo zato veseli, če dado kje delavskemu prazniku značaj prosvetne rasti in če ohrani med nami pač svoj slovenski značaj.

LITERARNI VEČER MLADINE

V osmini stidesetletnice smrti pesnika Srečka Kosovela je pripravila tržaška mladina lep literarni večer kot bi ob grenkobi izgube hotela vlti kapljico upanja in tolažbe, da hoče mladi rod nadaljevati pesniško ustvarjanje na teh tleh in rasti iz zapuščine kraškega pevca. Nastopili so sami mladi. Prireditvi pa je dal še močnejši poudarek pisatelj Lev Detela, ki je prinesel prve natisnjene izvode svoje zadnje knjige »Atentat«, iz katere je tudi nekaj odlomkov prebral.

Mladi pesniški rod je predstavil pesnik Stanko Janežič. Delno so brali oni sami, delno pa njihovi kolegi.

Prva je nastopila Marta Bevilacqua, ki je prebrala nekaj pesmi. Za njo sta brali svoje pesmi Sheila Lavrenčič in Marija Benedetti, nato pa Danica Cepar. Nataša Sosičeva je brala lirično prozo Nadje Kriščak, Matejka Peterlin pa je igrala daljši monolog, ki ga je napisal Sergej Verč. Zelo moderno pesem je bral Sergej Kocjančič.

Ob koncu je bral svojo prozo še Igor Tuta.

Med recitacijami so izvajale na klavir nekaj skladb pianistke: Ljuba Nardin, Vera Tuta in Nadja Kriščak.

To je bil gotovo eden najlepših večerov tržaške slovenske mladine, ki se zbira v literarnem krožku Slovenskega kulturnega kluba. Glasbene točke so povezale ves večer v eno samo celoto čiste poezije, ki jo je pela in poslušala mladina.

SKAVTI IGRAJO IN POJO

V kratekem so pripravili tržaški skavti tri lepe prireditve: najprej v Marijinem domu v ulici Risorta, potem so gostovali v goriškem Katoliškem domu, nato pa so za peto obletnico blagoslovitve rojanskega Marijinega doma nastopili še tu.

Skavti in skavtinje so pripravili dve posrečeni igri in ju zaigrali kar s pogumom in dovršeno. Poznala se je roka gospe Stane Oficije, mladini pa sproščenost in dobra volja. Ljudje so sledili z velikim zanimanjem in odobravanjem na vseh predstavah.

Presenetil pa je tudi skavtski pevski zbor. Pod skrbnim vodstvom prof. Marice Zupančičeve pojo ta mlada grla zelo ubrano in izvajajo tudi težje skladbe zelo dovršeno.

Skavtski družini moramo za nastope lepo čestitati.

PRIREDTVJE

MAČKOVLJE

Praznik prvih zrelih sadežev so uvedli pred nekaj leti v Mačkovljah — praznik češenj. Tudi letos je uspel. Čeprav je že grozil dež, se je nazadnje le nebo zjasnilo in spet je zadonela pesem domačega pevskega zbora pod vodstvom prof. Mamola in pesem ubranih moških glasov pod vodstvom dr. Hareja. Drago Stoka je dal v kleni besedi prazniku in mačkovljski prosveti lep podarek. *Godba iz Trebč* je odmevala preko vse vasi, da so še stare mačkovljske mamicе hitreje stopale po kuhinji, na prireditvenem prostoru pa je vse naravnost dvigala. Znova so Mačkovlje in prijazni Mačkovljani privabili mnogo ljudi v svojo vas in znova so si postali naši ljudje bližji. Zelo pomembno pa je tudi sodelovanje najmlajših pri tem nastopu. Lep je bil folklorni ples, otroški duet od Sv. Ivana; še je tu naša pesem — pojo jo najmlajši. Zato je to res pravi slovenski praznik.

DOLINA IN BOLJUNEC

Ustalil se je že običaj plesa po majem ali mlajem. Navada je stara in naša, združena s preskrbo drevesa, postavljanja mlaja in podiranja. Ta tradicija je obveljala posebno v Dolini, v Boljuncu in še v nekaterih krajih. Vse tiste vaške praznike, v katerih se ohranja izročilo naših očetov, pozdravljamo in želimo, da bi ostali enako lepi in dostojni kot so bili nekoč. Zal pa se pogosto veselice spremene tako, da ni več nobene sledi domačnosti, niti slovenstva. Pogosto na njih ne slišiš več slovenske govornice. Vaški praznik je tako postal semenj in trgovina. Marsikje najbrže ni mogoče drugače, a žal nam je, da je zgubil naš domači obraz. K sreči je Dolini plasheni ansambel dajal domačnost z domačimi melodijami.

ŠTEVERJAN

Toliko bolj moramo zato pozdraviti vsakoletno in tudi letošnjo praznovanje prvega maja v Števerjanu. Tudi tu točijo vino pod borovci, tudi tu prodajajo pečene piščance, tudi sem pride mnogo Slovencev in mnogo Italijanov. Vendar veš in čutiš, da si na domačem prazniku in se prav tako prijetno porazgovoriš in popiješ kozarec vina s prijatelji italijanske narodnosti. A ves prosvetni program je domač in prireditelji so opravili poleg vsega drugega tudi veliko prosvetno poslanstvo. Zato moramo števerjanskemu SKPD ponovno iz srca čestitati. Ne bi hoteli odrekati dobre volje sosednjim prirediteljem, a želeli bi od njih, da bi tudi poskrbeli, da bi bila prireditev domača. Je pač tako, da je ogromno prireditev, v vsaki drugi hiši televizijski program in še to in ono, kar ni naše. Ohranimo tedaj tisto, kar lahko. Števerjanskemu katoliškemu prosvetnemu društvu zato res čestitamo in ga prosimo, da vztraja.

BAZOVICA

Vlgo, ki jo ima za prvi maj Števerjan na Goriškem, je z letošnjim letom prevzela Bazovica. Slomškov dom je letos povabil *Veselo planšarje* iz Ljubljane, ki so izvajali obširen veseli in zabavni program. Razen tega je nastopil še pevski zbor pod vodstvom prof. Mamola. Prireditev je bila v dvorani in v Slomškovem domu. Praznik je privabil Bazovce in sosedje iz okolice ter iz mesta.

Veseli smo, da je bazoviška mladina tako pogumno prevzela svoje poslanstvo na Tržaškem in pripravila tako lepo praznovanje Prvega maja. Sodimo, da je to pravilna pot in pravi način, ko s prijetno zabavo poveže tudi res pravi prosvetni praznik. Želimo, da bi bazovska mladina ustvarila enako tradicijo ob tem prazniku na Tržaškem, kot jo je števerjanska na Goriškem.

Za dobro voljo

Očka je na potovanju, medtem pa so pri hiši dobili majhnega fantka. Petletni sestrici je bil bratec zelo všeč. »Dobro da smo ga dobili zdaj, ko očka ni doma. On bi te kar naprej pregovorjal: Bomo že kasneje, ko bo več denarja pri hiši.«

Učiteljica razlaga o starih Germanih, da so si hrano pridobivali v glavnem z lovom in ribolovom. Na to je pripomnila učenka Breda:

»Ja, če so bili taki lovci kot naš ata, potem ni čudno, če so izumrli.«

Miška in slon sta igrala nogomet. Pa je slon enkrat po nesreči brcnil miško namesto žoge. Miška je odletela daleč v out. Ko se je vrnila, se ji je slon opravičil, miška pa ga je potolažila:

»Oh, nič hudega! To se tudi meni lahko pripeti!«

Žena poduha zajca, ki ga je mož prinesel z lova in pravi:

»Je kar prav, da si ga prinesel, kajti jutri bi že začel dišati in ne bi bil več dober.«

Ti, kaj bo res sestrična skrbela za oba psa, ko bova šla na počitnice?

— Res in mucko bo tudi vzela za ta čas.

— Oba otroka pa tvoja mama?

— Da, obljubila je.

— To je naravnost čudovito! Ti, kaj pa če bi mesec dopusta prebela kar v lastnem stanovanju. Nikjer ne bova našla tako čudovitega miru!

— Kaj pa rišeš lepega, Jurček?

— Metki, pišem, da jo imam rad.

— Saj še ne znaš pisati.

— Nič zato, mama, saj Metka še ne zna brati.

Kaj si res padel pri izpitu, Marjan?»

»No ja, res ga nisem naredil, a sem bil najboljši med tistimi, ki so padli.«

»Gospod, posodite mi dva tisočaka!«

»Toda človek, jaz vas sploh ne poznam.«

»Saj zato pa prosim vas. Tisti, ki me poznajo, mi jih ne dajo.«

POPRAVEK

Ciklus pesmi Leva Detele, ki smo ga objavili v letošnji četrti številki, se imenuje TARVISIO PERICOLOSO. Pesmi se morajo za tem mottom vrstiti po sledečem redu: Nevihta, Dekle, Umor.

R I M - Slovenski

„Hotel Bled“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerzè

USTANOVljena leta 1888

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema z kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

CENA 200.- LIR